

Butlletí Excursionista de Catalunya

Darrers Actes del Cinquantenari

HOMENATGE DE LES ENTITATS EXCURSIONISTES

El dia quatre del propassat desembre el CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA celebrà l'acte de clausura de l'any del seu cinquantenari.

Les entitats excursionistes que el CENTRE ha vist néixer, volgueren posar un coronament digníssim als actes commemoratius del cinquantè aniversari de la degana llur, amb una ofrena gentil i de la més alta significació espiritual.

I el CENTRE, en virtut de l'alludida iniciativa, tingué l'honor i el goig d'acollir un gran nombre d'honorables representants d'associacions excursionistes de diverses contrades de Catalunya i d'aquesta capital, els quals vingueren responnent a la invitació de la Comissió gestora de l'homenatge que anava a realitzar-se.

Efectivament, en tal acte, que fou solemne i emotiu, el CENTRE rebé el testimoni de reconeixença i de germanor, que d'una manera tan viva li expressaven les entitats excursionistes de la nostra terra.

Aquest tribut d'afecte tan pregon, venia a palesar ben clarament la bondat de sentiments, la idealitat i la cultura de l'Excursionisme català.

El nostre CENTRE, en el seu ja llarg historial, ha merescut moltes i grans proves de consideració; no n'ha rebut cap, però, de més honrosa i estimable que la que amb motiu del seu cinquantè aniversari li han ofert, amb tanta de cordialitat, les associacions germanes. Una artística llosa de marbre i un bell i expressiu missatge: heus ací l'ofrena feta al CENTRE en un esclat d'efusió. És, tanmateix, un present d'una valor moral i d'una virtualitat inapreciables, perquè conté un esperit i és el segell d'una ferma voluntat de companyonia.

La glòria de l'homenatge fet al CENTRE, pertany - com digué el nostre digne president - a la plèiade dels egregis iniciadors i propulsors de l'Excursionisme a Catalunya.

La làpida i el missatge recordaran als venidors la compenetració i el sentir de l'Excursionisme català al nostre temps. Seran per a ells una exemplaritat, com ha d'ésser per nosaltres un estímul i un lligam d'amistat indestructible.

El CENTRE, amb la més gran complaença, fa seu el vot final del missatge i hi posa també tot el seu fervor.

I consti a la cinquantena d'entitats amigues i benvolgudes que han testimoniejat en aquesta ocasió llur simpatia al CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, que aquest tindrà sempre més per a ells una profunda gratitud.

I encara té el CENTRE un altre motiu de reconeixença per a bon nombre d'aquestes entitats, en el fet d'haver commemorat oportunament el nostre Cinquantenari des de les pàgines de llurs butlletins amb dedicatòries fervoroses i treballs ben notables.

Els mateixos sentiments de gratitud devem manifestar, finalment, a la premsa diària i a les publicacions totes, de Barcelona i de les altres localitats, que amb ocasió del nostre cinquantè aniversari han dedicat sengles articles d'elogi i d'afecte al CENTRE, bo i exalçant l'esperit i l'obra de l'Excursionisme català.

Assistiren a l'acte, representants de la gairebé totalitat d'entitats excursionistes de la nostra terra, els quals foren amablement rebuts per la Junta Directiva en ple de l'entitat cabdal catalana, i, reunits al saló de festes, començà l'acte.

Ocupà la presidència el senyor Francesc Maspons i Anglasell, President del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, i li feien costat

d'honor quasi tots els representants de la Comissió gestora de l'Homenatge, la qual estava constituïda per la Secció Excursionista de l'Ateneu Enciclopèdic Popular; Centre Excursionista de la Comarca de Bages, de Manresa; Societat de Ciències Naturals «Club Muntanyenc»; Centre Excursionista de Lleyda; Centre Excursionista del Vallès, de Sabadell; Secció Excursionista del Centre de Lectura, de Reus; Centre Excursionista Barcelonès; Centre Excursionista de Terrassa; Centre Excursionista de Vich; Centre Excursionista «Minerva», i Grup Excursionista i Esportiu Gironí, de Girona.

El senyor Josep Arola, com a President del Centre Excursionista de la Comarca de Bages, de Manresa, i per ésser aquesta la més antiga de les entitats de fora Barcelona, pronuncià sentides paraules glossant la fecunditat de la vida del CENTRE, la qual - digué - el feia mereixedor de l'acte que s'estava portant a cap, i s'estengué en belles consideracions sobre la germanor dels excursionistes i de l'esperit de justícia de què estaven donant exemple amb l'Homenatge.

Tot seguit, el senyor Joan Montllor, com a President del Centre Excursionista del Vallès, de Sabadell, que, com ja digué el senyor Arola, fou l'entitat iniciadora de l'Homenatge, procedí a la lectura del missatge (*) que les entitats excursionistes catalanes ofrenaven al CENTRE, i que per la seva importància transcrivim íntegrament:

En aproximar-se la data del 26 de novembre de l'any prop passat, cinquantè aniversari de la fundació a Barcelona de la primera Associació d'Excursions a la Península, la qual des de 1891 té el nom de Centre Excursionista de Catalunya, es despertà en les entitats excursionistes de la nostra terra un vivíssim anhel de retre, amb tal motiu, llur tribut de respecte i simpatia al Centre degà.—Ingent i òptima és la tasca realitzada per aquest Centre meritíssim en el mig segle de la seva existència esponerosa. I és que els fundadors i els capdavaners dels primers temps, tots homes de talent i d'una intuïció admirable, saberen donar a l'Excursionisme català una idealitat i una transcendència que no tenia en els altres pobles. En veritat, d'un deport socialment novell que hauria pogut accontentar-se amb la contemplació passiva de la

(*) El Missatge fou imprès amb gust i polidesa remarcables en la impremta de Joan Sallent, de Sabadell, en caràcter antic sobre paper de fil Guarro de tamany foli major, i va cobert amb pergami. Porta la formosa i al·legòrica inicial que avui reproduïm, gravada al boix per l'artista sabadellenc Ricard Marlet.

Naturalesa, ço és, prenent el seu objectiu com un simple esplai i sanitàós exercici físic, en feren una activitat intensa i eficient d'exploració i de recerca a benefici de la pàtria cultura. D'aquesta faisó les excursions per l'estimadíssim terror pairal esdevenien indefectiblement un mitjà eficaç i un agradable incentiu per estudiar científicament la Naturalesa; per fer investigacions històriques, arqueològiques i geogràfiques; per recollir el tresor inapreciable de la llengua, de l'art i de les tradicions populars; per conèixer i reproduir gràficament les imponderables belleses de les nostres valls i muntanyes.—És certament insigne la contribució de l'Excursionisme a la renaixença cultural, a l'esforç enorme de voluntat per al propi retrobament de l'esperit i de la consciència ètnica de Catalunya. Aquesta magna aportació que en l'avençesa de la commemoració cinquantenària ha estat glossada abundosament i exalçada en justícia, tothom la reconeix i, altrament, resta ben palesa en la moderna bibliografia d'erudició. El mèrit singular, però, és particularment del Centre Excursionista de Catalunya: el fogar constant i formidable d'iniciativa i de treball intel·lectual; el promotor, pròvid dirigent i prestigi màxim de l'Excursionisme català. És per aquest Centre principalment, que el nostre Excursionisme gaudeix a tot arreu d'honrosíssima consideració i es fa albirador a remots països. I de tot això els excursionistes de cor n'estem altament joiosos i en sentim un noble orgull.—Heus ací esmentats els diversos motius pels quals les associacions excursionistes han professat sempre a l'egregia entitat mare veneració i afecte filials. En varies ocasions li hem demostrat profunda simpatia i adhesió, però la felix commemoració de ses noces d'or ens brindà oportunitat escaient i emotiva per oferir-li una prova col·lectiva, un testimoni fefaent dels nostres sentiments de sincera reconeixença i d'amistat cordial.—Evidentment, la virtut essencial de l'Excursionisme és amor: amor a la Naturalesa i amor a la Pàtria. La història i l'obra de l'Excursionisme, a Catalunya, han tingut tostemps per eix i motiu aquests dos afectes nobilíssims consubstancials. I és palès que la comprensió i l'amor van inspirar la idea que, a la fi, ha tingut concreció en una làpida commemorativa del Cinquantenari i en el present missatge, dels quals avui fem ofrena solemne i efusiva al Centre benemèrit.

I en aquesta memorable i propícia ocasió, i en la mateixa llar pairal de l'Excursionisme català, ens plau moltíssim de fer un vot fervent: Que el Centre Excursionista de Catalunya pugui continuar feliçment, amb progressió indefinida, els seus il·lustres des-

tins. Que entre la família excursionista, cada dia més nombrosa, venturosament, regni tothora en l'esdevenidor l'esperit de justícia i de germanor i la perfecta compenetració de què en el present Homenatge, com en altres casos, ha donat exemple. I tot sia per bé i glòria de l'Excursionisme i de Catalunya.

Barcelona, 4 de desembre de 1927.

Secció Excursionista de l'Ateneu Enciclopèdic Popular; Centre Excursionista de la Comarca de Bages, de Manresa; Societat de Ciències Naturals «Club Muntanyenc»; Centre Excursionista de Lleyda; Centre Excursionista del Vallès, de Sabadell; Secció Excursionista del Centre de Lectura, de Reus; Centre Excursionista Barcelonès; Secció Excursionista de l'Ateneu de Tortosa; Centre Excursionista de Terrassa; Ekskursa Fako de l'Aplec Esperanta Grupo, de Sabadell; Centre Excursionista de Vich; Agrupació Excursionista «Catalunya»; Sport Ciclista Català; Centre Excursionista «Natura»; Centre Excursionista «Rafel Casanova»; Centre Excursionista «Minerva»; Centre Excursionista «Sabadell», de Sabadell; Centre Excursionista «Montserrat», de Terrassa; Agrupació Excursionista «Layetània», de Mataró; Grup Excursionista i Esportiu Gironí, de Girona; Grup Excursionista «Bon Camí», del Casal Catòlic de Sant Andreu de Palomar; Secció Excursionista de la Joventut Terrassenca, de Terrassa; Grup Excursionista de l'Orfeó Gracienc; Centre Excursionista «Els Blaus»; Foment de la Sardana, de Manresa; Club Excursionista de Gràcia; Ateneu Lleydatà, de Lleyda; Agrupació Excursionista «Júpiter»; Secció Excursionista de la Cooperativa «La Sabadellenca», de Sabadell; Club Pirenenc, de Terrassa; Grup Excursionista de l'Ateneu Igualadí de la Classe Obrera, d'Igualada; Camping Club de Catalunya; Secció Excursionista de l'Ateneu Obrer Martinenc; «Serrats Amunt», Secció Excursionista del Círcol Catòlic de Vilanova i Geltrú; Grup Excursionista «La Llanterna», de Terrassa; Grup Excursionista «La Mola», de Terrassa; Grup Excursionista «Joventut Catalana»; Agrupació Excursionista «Terra i Mar», de Sabadell; Centre Excursionista Caldense, de Caldes de Montbuy; Agrupació Excursionista «La Pràctica»; Centre Excursionista Vilafrankí, de Vilafranca del Penedès; Secció Excursionista de la Societat «Iris», de Mataró; Esbart Folklore de Catalunya; Agrupació Excursionista «Tagamanent»; Secció Excursionista de l'Agrupació d'Alumnes i Ex-Alumnes de l'Escola «Abat Oliva»; Agrupació Excursionista «Pedraforca»; Centre Excursionista «Pàtria»; Ateneu d'antics Alumnes del Col·legi de Sant Josep.

A més estaven adherides a l'homenatge les següents entitats: «Brot Vallesenc» Secció Excursionista i Museu del Círcol Republicà Federal de Sabadell; Centre Excursionista de Rubí; Centre Excursionista «Casal Cerverí», de Cervera i Secció Excursionista del Centre Moral Instructiu de Gràcia.

Acte seguit, el president del CENTRE, senyor Maspons i Anglès, amb elevats conceptes agrai l'obsequi, i digué que en aquell moment la presidència estava vacant, car desapareixien els actuals en rebre un homenatge que pertanyia als qui ens havien precedit en la direcció de l'excursionisme pairal. Amb tot, no podien defugir de rebre personalment l'alta prova d'afecte i de consideració al CENTRE de les entitats amigues, representades pels companys allà reunits. Remarcà com era d'honrós i de confortador per al CENTRE la referida prova de companyonia.

El senyor Montllor féu ús de la paraula, i en termes efusius remarcà que el CENTRE havia fet una tasca altament profitosa en tots sentits i que havia donat una orientació eficient a seguir. Cità aquest esplet d'entitats excursionistes i el testimoni de la bibliografia de mantes obres de ciència, com exemples que palesen la bondat de l'obra del CENTRE. El nostre homenatge - digué - és per a tots els qui han donat o donen glòria al CENTRE i, per tant, a tot l'excursionisme.

Immediatament, els assistents a l'acte passaren al pati de les columnes, per a descobrir la llosa de marbre que ha de perpetuar el record del Cinquantenari, en la qual apareix la següent inscripció:

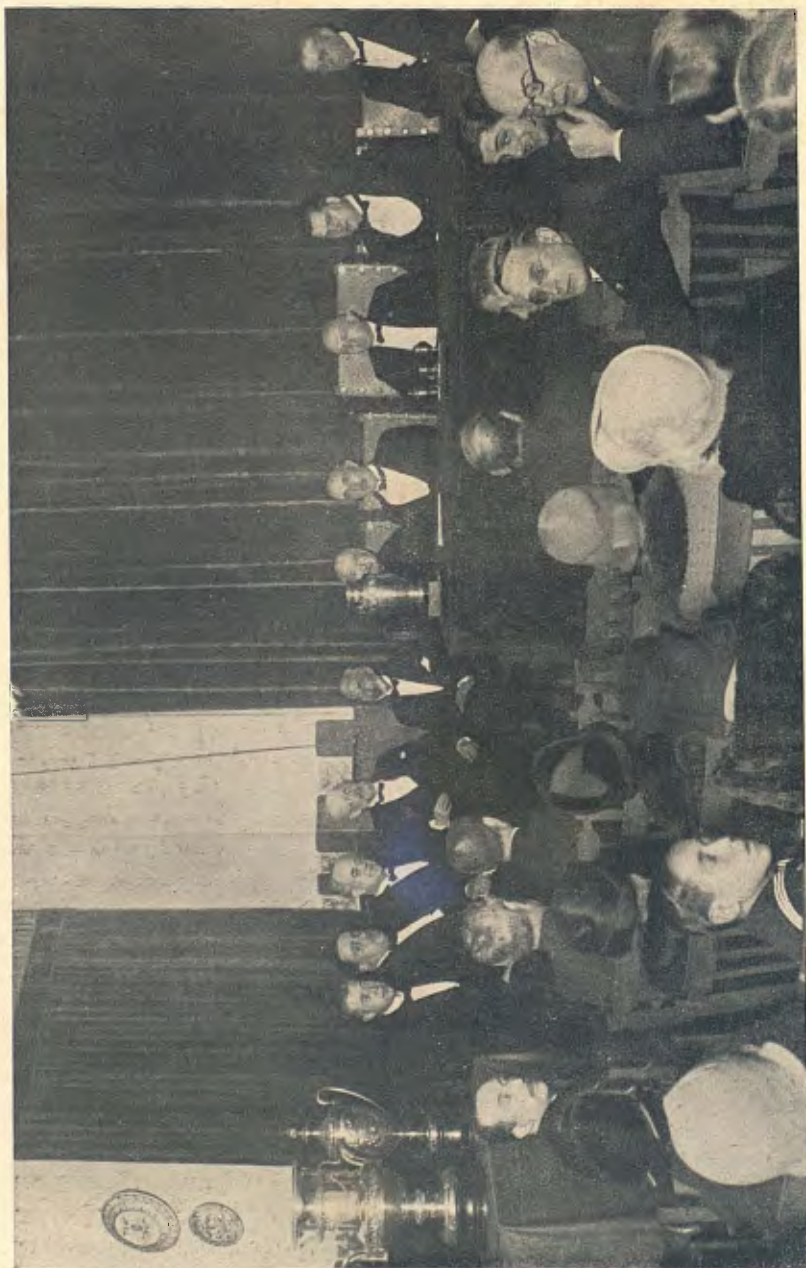
L'EXCURSIONISME CATALÀ
AL
CENTRE EXCURSIONISTA
DE
CATALUNYA
EN EL SEU CINQUANTENARI
MDCCCLXXVI MCMXXVI

Allà mateix el senyor Maspons declarà oberta l'Exposició de dibuixos dels primers temps de l'Excursionisme, les primícies de la qual havia volgut la Junta que fossin per als companys que havien vingut a homenatjar el CENTRE. Entre altres, figuraven en aquesta exposició retrospectiva, obres d'autors tan significats com Baixeras, Lorenzale, Llorens i Riu, Masriera, Pahissa, Pascó, Riquer, Rusiñol i Urgellès.

AL. F. L. Torrens

DESCOBRIMENT DE LA LLOSA COMMEMORATIVA DEL CINQUANTENARI OFRENADA PER LES ENTITATS EXCURSIONISTES

U. J. M. Bagarín

ACTE D'ATORGAMENT DEL TROFEU CHALLENGE «COPA STADIUM»

I així, en mig d'aquest ambient de franca companyonia, terminà l'acte del qual servarem tots un emotiu i grat record.

TROFEU CHALLENGE "COPA STADIUM"

Un altre acte de remarcable significació i profundíssimament agraït tingué lloc el dia 16 de desembre darrer. Fou l'entrega de les Copes atorgades per la Confederació Esportiva de Catalunya.

Prengué seient a la presidència el senyor Maspons, President del CENTRE, i ocupà la seva dreta el president de la Confederació senyor Ventosa i Calvell, acompanyat dels components de la nostra màxima autoritat esportiva senyors García Alsina, Florit, Masferrer, Roure, Elias i d'altres, ultra el senyor Casades i el secretari del CENTRE.

Obert l'acte, el secretari de la Confederació senyor Mesalles, glossà el valer en tots els ordres dels guanyadors: Josep Rotllan i Poles, jovenet de 17 anys, un dels millors tiradors a la rodella de la nostra ciutat, gràcies a les seves excepcionals condicions, especialment d'ordre moral, les quals han fet que se li atorgués la "Copa Gibbs W. Sherrill"; Ricard Cabot i Montalt, el gran idealista i formidable organitzador, una de les nostres fermes mentalitats posades al servei de l'esport, especialment dedicat a l'endegament i direcció del futbol, al que se li concedí la "Copa Baró de Güell".

Després recordà el malhaurat periodista deportiu Josep M.ª Casades, en honor del qual concedeix el bell trofeu la revista «Stadium» i adreçà paraules de condol i simpatia al vice-president del CENTRE, senyor Casades i Gramatxes, oncle del mort.

Tingué després frases d'elogi per les activitats de l'entitat, que, des de fa cinquanta anys, continua incansablement la tasca que els seus fundadors s'havien fixat. Advocà, demés, per la generalització de les teories del Baró de Coubertin, que recomana l'adquisició de coneixements generals, defugint de la especialització. Digué que és cosa morta l'esport quan, al seu costat, no porta una espiritualitat i una qualitat perfeccionadora de las qualitats humanes. I per això aplaudia l'activitat del CENTRE que, tot seguint les seves finalitats deportives, mai ha oblidat de menar-les pels camins de la cultura i de la bona acció ciutadana. Per això considera un honor que, enguany, sigui atorgada al CENTRE la "Copa Stadium".

A seguit el senyor Ventosa i Calvell féu present de les Copes als seus guanyadors, als quals felicità amb enlairades paraules, i posà de relleu molt especialment l'encert dels qui presentaren tan

escollits candidats als premis, els quals, ultra el seu alt valer esportiu, eren fortament remarcables per llur alt valer moral, sense el qual agermanament no es pot anar cap al nostre ideal. Glossà aquests conceptes i amb atinades corroboracions, amb aquella seva paraula simpàtica i convincent, portà l'entusiasme a l'auditori que l'ovacionà en finalitzar.

Tots els guanyadors foren també aplaudits en presentar-se a rebre llurs premis, molt especialment el jovenet Cabot, qui en nom del seu pare absent, anà a prendre possessió del que li fou atorgat.

Finalment el senyor Maspons en nom del CENTRE i dels altres guanyadors, donà les gràcies, contant de pas algunes anécdotes de la seva vida d'excursionista.

Els concorrents, foren obsequiats amb la projecció d'uns quants clixés escollits de l'arxiu del CENTRE, referents a bells indrets de Catalunya.

Per terres de Don Quixot

QUAN un editor va encarregar-me la il·lustració del *Quixot* - per desgràcia jo tindria uns vint-i-quatre anys, és a dir, massa pocs per a posar les mans en tan gran obra - el primer que se'm va ocórrer, va ésser aprofitar aquella ocasió per realitzar una illusió que havia acariciat des de la meua infància: recórrer els llocs que havia recorregut l'immortal cavaller de la Trista Figura.

I, per tant, abans que el llapis, el que vaig agafar va ésser el tren, i vaig dirigir-me a la Manxa.

En passar per Madrid no podia deixar d'anar a visitar dos homes, els quals jo estimava tant com ells m'estimaven; eren aquests el meu oncle en Laureà Figuerola, ex-ministre d'Hisenda, i en Francesc Pi i Margall, ex-president de la República. En enterar-se del meu propòsit, varen afanyar-se, tant l'un com l'altre, a donar-me cartes de recomanació que havien d'ésser per a mi valuosíssimes: aquell em recomanà al capítost dels monàrquics radicals d'Argamasilla - llavors alcalde d'aquesta població - i aquest, al capítost dels republicans federals. I amb aquestes dues precioses credencials a la cartera, vaig arribar a Argamasilla de Alba.

L'estació del ferrocarril dista de la població una hora justa. Com s'explica que en una terra plana com la palma de la mà, la via fèrria, que, per dreta i esquerra segueix una línia recta, faci de sobte una corba, una tan gran corba que obligui a col·locar l'estació a una hora del poble?... Segons van explicar-me, Argamasilla va prometre a la Companyia certes concessions, mentre els treballs de construcció avançaven per amunt i per avall; però quan el poble tingué la certesa que el ferrocarril passaria per Argamasilla, van fer-se de penques, com sol dir-se, per complir allò promès. I heus ací per què la Companyia, en venjança, i compàs en mà, traçà una corba que deixés el poble lluny de l'estació una hora exacta. Així van contar-m'ho a l'hostal uns *arrieros*, en companyia dels quals vaig dinar, tot esperant que vingués un carret a buscar-me.

Aquest va portar-me a casa de l'alcalde que va rebre'm amb la major cordialitat, i quan s'enterà del meu objecte, va proferir aquestes paraules sacramentals: *Aquí, lo que es Quijote no encontrará usted ninguno; en cuanto a Sanchos... lo somos todos.*

I tot presentant-me a la seva família va oferir-me franc estatge a casa seva, on vaig ésser tractat a cor que vols. Després m'acompanyà a casa del seu enemic polític, el capitost dels federals, el qual, en llegir la carta d'en Pi i Margall, posà a la meua disposició, per tants dies com tingués a bé, cavall i escopeta. Què més em calia?

El cunyat de l'alcalde - que era el barber més eixerit, més enraonador i més cantaire que he conegut - va mostrar-se tot seguit disposat a servir-me en tot i per tot, i va sorprendre'm molt agradablement la íntima satisfacció que causava a aquella gent veure que un artista s'havia dignat visitar aquelles terres, en tant que - deien ells - tants i tants artistes haguessin il·lustrat el Quixot, i tants savis l'haguessin comentat, sense que cap d'ells s'hagués pres la molèstia de visitar aquells llocs immortalitzats per Cervantes.

Tot sopant van parlar-me d'un quadro existent en una de les capelles de la parròquia de Sant Joan Baptista, en el qual figura un cavaller, que la tradició volia que fos el del senyor Quijano, al qual Cervantes prengué per model del seu *hidalgo*.

I, després de sopar, van acompanyar-me a la rectoria per a demanar al rector a quina hora podia, a l'endemà, obrir-nos l'església, per tal que aquesta es trobés completament deserta i jo pogués amb tota llibertat enfilem-me a l'altar i treure còpia del quadro en qüestió.

I dec fer constar que aquella vetlla vaig sentir una de les emocions més fondes, més fantàstiques de la meua vida. Soltadament, i com si em donés compte de que era joguina d'una allucinació, passejant les meves mirades atònites per aquelles parets pulcrament emblanquinades, i de l'un a l'altre dels meus interlocutors, m'anava dient: «És possible que et trobis a Argamasilla, en aquell *lugar de la Mancha*, entre el *barbero y el cura*, parlant de coses de cavalleries i del *Toboso* i de la cova de *Montesinos* i de...? No, no és possible; és que tens el cap ple de Quixot, que fa dies que no penses ni parles més que d'ell, i que ara, en somnis, et creus convertit en ell... I en tot cas, si això fos una realitat, no ho contis mai a ningú, perquè ho creuriem invenció teua».

A l'endemà, dejornet del matí, acompanyat dels que ja no havien de separar-se més de mi, l'alcalde i el barber, vaig dirigir-me a l'església, que el rector féu obrir-nos immediatament. Ens acompanyà a la capella del Marquès de Casa Pacheco, i amb cadires i tamborets, ajudà ell mateix a guarnir un armatost per tal que pogués instal·lar-me en l'altar, i examinar i copiar el quadro en qüestió, que tan vivament m'interessava.

Aquest és de grans dimensions, i no és altra cosa que un ex-vot. En ell es veuen un cavaller - veritable figura del Greco - enfront d'una dama, agenollats davant una Mare de Déu que se'ls apareix:

El quadro porta al peu la següent llegenda:

Apareció Nuestra Señora a este Caballero estando malo de una enfermedad gravísima, desamparado de los médicos, vispera de San Mateo, año de 1650 encomendándose a esta Señora y prometiéndole una lámpara de plata, llamándola de día y de noche de gran dolor que tenía en el cerebro de una gran frialdad se le cuajó dentro.

Com es veu, per la data, el tal quadro és posterior al Quixot; no obstant, el tipus més o menys aquixotat del cavaller, la dama que l'acompanya - la seva esposa segurament, però que la tradició vol que fos la seva neboda - i la coincidència que aquell bon cavaller hagués estat malalt del cap, deu ésser el que ha motivat que el poble cregués veure en ell el model que prengué Cervantes per a traçar el seu protagonista.

Altra cosa que jo tenia suma curiositat en visitar, era la Casa Medrano, on - sempre segons la tradició - estigué pres Cervantes.

Allò veritablement curiós i cervantesc d'aquesta casa era el

PATI DE LA CASA DE L'ALCALDE D'ARGAMASILLA

Cla. F. Biasi

UN CARRER D'ARGAMASILLA

RETRAT DEL QUAL LA LLEGENDA DIU QUE CERVANTES TRAGUÉ
EL TIPUS DEL QUIXOT

Qta. F. Sisti

LA PARIONA DEL RETZAT

pati: pati certament típic, de reduïdes dimensions, de planta quadrada i d'un sol pis sota teulada, amb barana de fusta tornejada, sostingut per vàries columnes d'obra.

En un dels costats del pati s'obria una rampa molt viva, que baixava a un petit i fosc soterrani, que no rebia llum més que per un petit forat - no finestra - obert en la part alta de la paret i que venia al pla del carrer. Servien de reixa al tal forat dos barrots tortuosos o branques sense polir.

En aquest soterrani fou on - sempre segons la tradició - per a distreure les tristes hores de malhumor i ensems per a mofar-se del senyor Medrano que l'hi havia empresonat, concebé i començà tal volta a escriure la més lluminosa i més immortal de les obres que han brotat de cervell d'home.

Aquesta casa - de la qual tinc la gran satisfacció d'haver arribat a temps per fer-ne una aquarella que conservo com una relíquia - va ésser destruïda per un incendi poc abans de celebrar-se les grans festes del centenari del Quixot, quan els devots cervantistes es disposaven a anar en peregrinació o visitar-la.

Al matí següent, l'alcalde, el barber i jo, muntàvem a cavall, i amb les alforges proveïdes i les escopetes penjades a les celles - pel que poguéssim convenir, així van dir-m'ho - vàrem fer la nostra sortida d'Argamasilla, com si, a semblança del rector i del barber de la gran falla, anéssim en busca i persecució del propi don Quixot.

Era una esplèndida matinada de maig, i mai oblidaré com va eixamplar-se'm el cor, i se'm poblà de fantasies el cervell, en trobar-me en ple camp de Montiel, i pensar que no era somni sinó que *era la verdad que por él caminava*.

Què tindria de particular aquell camp, si la imaginació del boig sublim, en la seva primera sortida, no l'hagués batejat amb els pomposos noms d'«antic i famós», i què tindria de particular, repetixo, aquell vastíssim pla, ni més antic que cap altre, ni més famós per cap concepte abans que el geni l'immortalitzés en la seva obra...? Res: un pla com un altre, pla com la palma de la mà, i que mai hauria pogut sospitar ningú que fos capaç de despertar els sentiments d'alta poesia que en mi despertava... Perquè juro, sense pecar d'exagerat, que jo, en travessar aquell camp de Montiel, em sentia posseït de la mateixa unció amb què un musulmà travessa els arenosos camins de la Meca, o un cristià els de la Palestina.

I heus ací, de sobte, aquella interminable línia horitzantal, in-

terrompuda per uns grups, com roques que s'alcessin escalonades en mig de l'oceà.

Són ells! Són la renglera de gegants que s'aixequen amenaçadors amb els quatre braços en creu...! Jo us saludo, molins de vent evocadors; el vostre record viurà tant com el món perduri! Els meus ulls us contemplen com un dia van contemplar-vos els de Cervantes; perquè són aquells mateixos que ell va veure, no puc, no vull dubtar-ne.

Jo hauria volgut en aquell moment que haguessin agitat els braços, que m'haguessin amenaçat per a cridar-los: *Non fuyades, cobardes y viles criaturas!* Mes, ai! com no corria un alè d'aire, els gegants no movien els braços, i seguien immòbils, com si no es dignessin fer el més mínim cas de mi, o com si s'haguessin adormit per a sempre sobre els llores de llur heroica i única gesta.

I llençant una darrera i respectuosa mirada als venerables molins, prosseguírem la nostra ruta.

Jo tenia intenció de visitar el Toboso; però van dir-me que aquell *lugar cercano*, pàtria de Dulcinea, era el Tomelloso i no el Toboso, ja que aquest poble es troba a molta major distància.

Tal vegada Cervantes preferí el *Toboso* al *Tomelloso*, o per semblar-li aquest nom massa llarg o perquè *Dulcinea del Toboso* li procurava un vers octossíl·lab, com li procurava *Don Quijote de la Mancha*.

Sigui com sigui, vaig renunciar a visitar el *Toboso*, i seguírem caminant, internant-nos en el cor de la Manxa. Allí on em cridaven els records de tantes i tan famoses aventures.

De tard en tard ens apareixia d'entre les mates un hom armat d'una escopeta. Era un lladre? Seria el cas de preparar les nostres...? No, era un guardabosc que, posant-se la mà al barret em preguntava bruscament:

¿Es usted el recomendado de don Fulano?

A la meva resposta afirmativa afegia:

¿A dónde se dirigen ustedes?

I en contestar-li «a tal punt» deia:

Pues allá nos veremos.

I desapareixia com si se'l dragués la terra.

En arribar al punt indicat, ja trobàvem el tal guarda que ens esperava amb un parell de llebres mortes. Dinàvem en una *majada* de pastors, en companyia del guarda i d'aquests que, molt servicialment, ens coïen llebres, les quals despatxàvem - en lloc de *be-*

lloas y tasajo - asseguts en terra, naturalment, i conversant familiarment.

Mercès a aquestes converses vaig tenir el goig d'estudiar el concepte que de l'immortal *hidalgo* té - o tenia almenys uns cinquanta anys endarrera - aquella bona gent.

Per a ells, don Quixot ha estat un ésser real, de carn i ossos, que ells s'han fabricat a llur manera. Don Quixot, per aquella bona gent, és un Tenorio i un Serrallonga, tot a l'hora. És aventurer, galantejador, terror d'alarbs, conquistador de reines mores, bandoler galant i generós, capitost de quadrilla, general d'exèrcit, en fi, tot el que pugui ésser un heroi llegendari... tot menys el protagonista de la immortal novella. Perquè, això sí, jo m'hauria guardat molt bé d'indicar-los que don Quixot no ha existit mai, i que és pura invenció d'un escriptor, perquè estic segur que hauríem perdut les amistats.

Els poden haver sentit contar que la història de don Quixot corre impresa en llibres; però tinc l'absoluta certesa que fins el nom de Cervantes ignoren. (No oblideu que parlo de cosa d'una cinquantena d'anys endarrera; si de llavors ençà han canviat o no les coses, ho ignoro).

Així, per exemple, assenyalant les ruïnes d'un castellet o cosa per l'estil, que coronava un turó llunyà, em deia un pastor:

«En aquell castell tenia tancada la seva filla un rei moro, i cada nit *iba don Quijote a folgar con ella*; però per despistar posava al revés les ferradures del seu cavall, i tornava a posar-les al dret, a la sortida. D'aquesta manera es veien sempre petjades d'un cavall que surtia del castell, però mai de cap que s'hi dirigís».

I d'estratagemes innocents com aquesta, i aventures per l'estil, volgueu-nel!

Un d'aquests pintorescos àpats, vàrem celebrar-lo en el lloc conegut per el *Soto*.

El *Soto* és una petita i deliciosa vall - per anomenar-ho d'alguna manera - que s'estén a la vora del Guadiana i que, altre temps, degué ésser un veritable oasi, a jutjar per algunes poquíssimes i gegantesques albes que llavors encara es conservaven, i que molt bé podien comptar alguns segles d'existència. Sembla que, en altre temps, se n'alçaven en gran nombre, però, segons em van dir, després de la revolució de l'any 68, va fer-se'n una gran tallada, i deixaren solament, i com per mostra, els pocs que jo hi vaig veure.

Doncs bé, en aquest lloc, en altre temps paradisiac, vol la tra-

dició popular que es celebressin les cèlebres *bodas de Camacho*. Si Cervantes conegué o no aquest lloc, no m'atreviré a afirmar-ho ni a negar-ho - sobretot a negar-ho, perquè jo tinc per cosa segura que Cervantes recorregué tots aquells llocs; - en tot cas el poble ha sabut escollir el lloc més apropiat per a celebrar-s'hi aquelles fastuoses noces.

I ara, per no allargar excessivament aquests records de viatge amb petites anècdotes i futilitats - pintoresques, sí, però que podrien acabar per fatigar-vos, - em concretaré a referir-vos els dos episodis, per a mi de més importància, d'aquella excursió, la més emocionant que he fet en la meua vida: la visita als famosos i terrorífics batans i la baixada a la cova de *Montesínos*.

Seguint el curs del Guadiana - no sé si amunt o avall, perquè en aquella vasta planura s'estén com millor li sembla, i tant, que en certs punts perd tota apariència de riu per prendre la d'una maresma - vàrem emprendre el camí dret al lloc en què encara funcionaven alguns antics batans.

La tarda queia, el cel amenaçava de més en més; fustigàvem els cavalls a fi d'arribar amb claror de dia als batans. Ara el Guadiana passava tan escampat, que trotàvem per dintre l'aigua, que arribava molt sovint fins a la panxa dels cavalls i ens obligava a aixecar els peus tant com podíem.

Al cap de cosa d'una hora de caminar així, se'ns posà a ploure (pluja que no tardà en convertir-se en diluvi), i aquí ens tenguéu trobant entre dues aigües.

En tant, i entre la remor de la pluja, començà a arribar-nos una altra remor sorda, acompanyada com un copejar persistent, que anava fent-se més perceptible com més avançàvem. Eren els batans, els cèlebres batans que tant avalotaren el cor de l'esforçat Cavaller, com ompliren de terror el del pobre Sanxo.

En efecte, per a gent que desconeixien que cosa eren batans i tenien el cap ple d'imaginacions fantàstiques, la impressió que en dóna Cervantes no pot ésser més justa. Unit aquell copejar monòton i sinistre al cant - diguem-ne cant - que, semblant a una canònada llunyana, llença de quan en quan un ocellot que un s'imagina monstruós i que, segons indicis no és res més que una espècie de berrat-pescaire; per mica que un s'identifiqui amb els dos protagonistes d'aquella immortal aventura, donen una sensació veritablement paorosa.

I, en fi, arribem als batans.

Ens trobem a presència d'un artefacte tan primitiu com podeu imaginar-vos. Uns homes, que en aquella penombra van fer-me l'efecte de troglodites, fan escórrer la llana en brut per damunt un gros corró que volta pausadament, que va semblar-me una soca d'arbre més o menys desvastada. Damunt la peça de llana van picant totxament unes quantes maces arrencades, altes com un home, que mou una gran roda de fusta tan rudimentària com tota la restant de l'artefacte.

I heus ací tot el misteri. Sense baixar de cavall, amb les cames arronsades, a l'escassa claror d'aquell capvespre tenebrós i corrent-me la pluja en cascada per sobre el full de l'album, va ésser com vaig treure un dibuix d'aquell artefacte que inspirà a Cervantes una de les pàgines més colossals que ha escrit l'ingeni humà.

Traçat a gran velocitat i quasi a les palpentes, l'esmentat dibuix, vàrem reprendre el nostre camí, dret a Ruidera, al compàs dels cops de maces, que anaven esmortuint-se, i entre la remor de la pluja. Afortunadament, les nostres cavalleries no van fer-nos la mala passada que solen fer en casos semblants, que és amagar el cap entre les potes de davant i plantar-se, com si els reblessin les ferradures a terra; en aquest cas no ens hauria quedat més recurs que passar la nit en aquell desert inhospitalari.

Què és Ruidera? Un poble? Un caseriu? Ho ignoro en absolut, perquè vàrem arribar-hi que era nit i ben nit. Sense un llumet que pogués encaminar-nos, no m'explico encara com els meus acompanyants trobaren la casa, barraca o el que fos, d'un capataç o encarregat de no sé quines obres que per allà devien fer-se, excel·lent amic d'ells, que va rebre'ns amb els braços oberts.

En una reduïda habitació, que tenia per paviment la dura terra, i per tota il·luminació, la que bonament (o malament) podia oferir-nos un llum de cuina, vàrem buidar les alforges, i amb alguna llebra i vàries perdius que ens quedaven, aquell galan minyó va fer-nos una cassolada d'arròç que hauria bastat, no per quatre hostes com érem, sinó per una dotzena.

La cassola fou col·locada sobre una tauleta quadrada i baixa - que sí a la Manxa podia passar per taula, aquí no mereixeria més honors que els de tamboret, - i nosaltres quatre, asseguts al voltant, en tamborets que no sé en què es diferenciaven de la taula, amb els colzes sobre els genolls i una cullera de fusta en la mà, anàvem pegant cullerada a la cassola, sortís el que sortís, i menjant com quí diu de bigotis damunt d'ella.

En arribar l'ocasió de beure, el barber anà a buscar l'immens bot de vi que dúiem. Tots aplicaven els llavis al gran vas de banya que li servia de gollet. Però el capataç, alçant-se, tregué d'un pres-tatge un vas de vidre i me l'oferí dient:

«El senyor és català, i, s'imaginem vostès que els catalans són tan porcs com nosaltres, que morregem allí on han begut d'altres? Jo tinc aquí treballadors catalans, i cada un beu en el seu vas».

Jo vaig fer el desmenjat, per pura cortesia, però se m'obligà a beure en el vas de vidre destinat a mi sol, cosa que cordialment vaig agrair-los.

Després de sopar, apartades taula i cassola, vàrem seguir fins a altes hores de la nit apurant cigarret sobre cigarret, entre la més agradable i pintoresca conversa, fins que, rendits, més per la fatiga que per la son, vàrem estendre per terra unes pells de be, sobre les quals vàrem tombar-nos esperant el nou dia, que, per cert, no es féu esperar gaire.

Tot just començava a clarejar quan ens posàvem de peu dret. Vàrem prendre el cafè que va preparar-nos el mateix capataç, i llavors, incidentalment, vàrem saber que aquella trapa sobre la qual havíem estat sopant i fumant tan tranquilament, era la trapa del dipòsit de pólvora i dinamita destinades a les barrinades, sobre el qual havíem passat la nit. Confesso que en enterar-me d'això, em passà una certa esgarrifança de dalt a baix de l'espinada.

Ens despedírem molt cordialment d'aquell home hospitalari que tan franc i perillós estatge ens havia ofert, i, *la del alba seria* quan, posant peu a l'estrep, emprenguérem el camí dret a la cova de Montesinos.

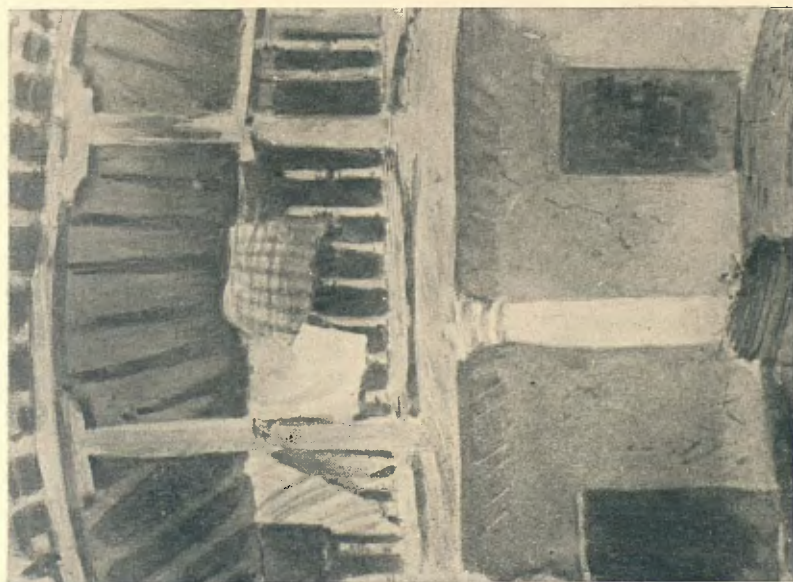
Aquesta es troba a la plataforma d'un turó que es guanya per un pendent molt suau; el cim d'aquest turó, més que un cim, és una vastíssima planície en mig de la qual es veu una obertura en forma d'embut.

No negaré, ni afirmaria, que l'entrada de la cova tingués, altre temps, la forma de pou, i que, a causa de les plujes, s'hagi anat ensorrant i eixamplant; avui dia, com he dit, té la forma d'un embut la part superior del qual té, potser, la superfície de la plaça de Sant Jaume; aquest embut, sembrat de pedres, algunes d'elles de gran tamany, pel qual es baixa amb regular facilitat, va estrenyent-se fins a morir en un forat que és l'entrada d'una galeria que descendeix ràpidament fins a no gaire profunditat, que desapareix en l'aigua. Sense dubte, alguna vena del Guadiana que allà es filtra.

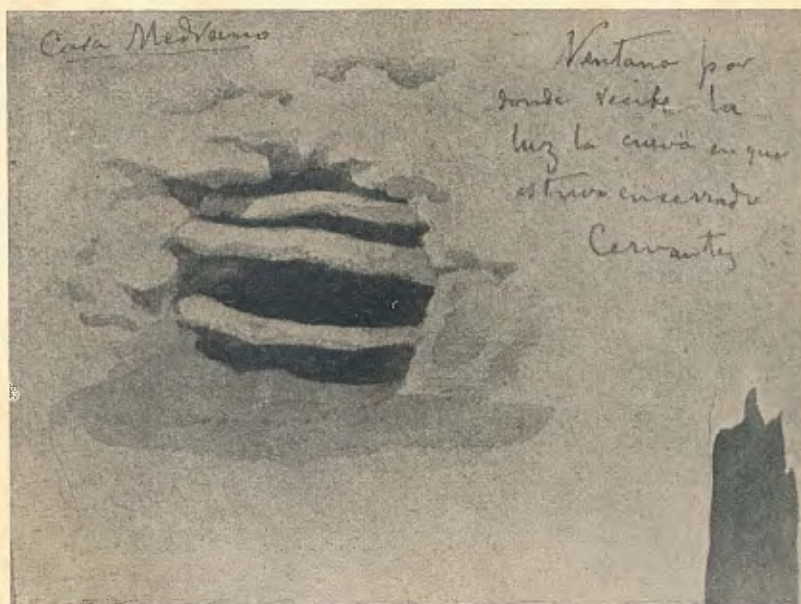

Gra. F. Bana

PAISATGE

LA CASA MEDRANO DESAPAREGUDA SOTA UN FOC QUE LA DESTRUÏ

FINESTRA DE LA PRESÓ DE CERVANTES

Gis F. Blas

COVA DE MONTESINOS

Quan arribàrem a l'entrada de la citada galeria - en la qual la llum del dia no penetra - encenguérem les atxes que a l'intent portàvem... i heus ací una nova i sorprenent visió Quixotesca.

El mateix fou penetrar a la galeria la claror de les atxes com eixir-ne un núvol de rats-penats i d'altres ocellots de nit, en quantitat tan considerable i amb vol tan esbojarrat, que van apagar-nos les atxes. Es comprèn que per no trobar en aquella altura, deserta i pelada, altre lloc on refugiàr-se durant el dia, tots els ocells nocturs, i des de temps immemorial, de generació en generació, busquen i troben alberg tranquil i segur a l'interior d'aquella cova.

Pel demés, com he dit, la famosa cova no ofereix res de particular; dins d'ella no trobàrem res més ni menys del que hi trobà don Quixot; després de caminar no gaire estona fins a trobar-nos al nivell de l'aigua - en la qual, segons van dir-me, apareixen de tard en tard fulles i vestigis d'arbres que es troben a gran distància d'allí, a les vores del Guadiana - vàrem tornar endarrera. Muntant novament a cavall, emprenguérem la davallada, satisfets, altament satisfets, quasi orgullosos, de poder dir que «haviem baixat a la famosa cova de Montesinos».

Una altra aventura no menys quixotesca, però la més desagradable de totes, ens esperava al nostre regrés de la famosa cova.

El temps s'havia adobat, i asserenat el cel.

Per una apacible tarda de maig creuàvem assossegadament una verda prada que s'estenia enllà del Guadiana, quan ens escaigué passar prop d'una euguassada que, juntament amb els seus pollins, pasturaven aquell frescal i deliciós herbei. Si us diguéis que l'eugassada es componia de més d'un centenar de caps, cregueu que no exageraria gens ni mica.

Sabut és que les femelles, en general, quan tenen petits, s'engelseixen fins a tal punt que arriben a sentir veritable odi als mascles. És una llei natural que sembla poder condensar-se en aquestes vulgars paraules: «ara no estem per bromes».

Doncs bé; obeint segurament a aquesta llei, tantost les eugues sentiren la farum dels nostres cavalls - i malgrat que aquests no donessin el més petit senyal de *querer folgar con ellas* - van adreçar les orelles, romperen totes a renillar en so de guerra, i com un estol de feres desbocades se'n vingueren damunt nostre, amb els ulls foguejant, les narines inflades, i erissades les crins. Cregueu que el seu aspecte no era gens tranquil·litzador, ni molt menys, i que si nosaltres sentírem un terror semblant al que deu sentir un caça-

dor que es veu atacat per una ramada de brúfols furiosos, els nostres cavalls, per sort, no se sentien menys aterrats que nosaltres, i dic per sort, perquè no ens calgué posar-los al galop, que prou s'hi posaren ells mateixos per a fugir del perill que a tots ens amenaçava.

Però, les maleïdes eugues, en llur engegament rabiós, corrien tant com nosaltres, i per part meva recordo que contínuament em veia rodejat d'un cercle de potes alçades damunt el meu cap amenaçant esclafar-me, de les quals no em lliurava, encara que momentàniament, sinó fent un molinet vertiginós amb la verga que em servia de *làtigo* i repartint vergassades a dreta i esquerra.

Quant de temps durà aquesta anguniosa carrera, no sabia dir-ho, perquè segurament degué semblar-nos molt més llarga del que en realitat fou; el que sé és que tingué fi amb l'arribada dels eugassers, que, corrent i cridant com esperitats, i armats de fermes estaves, les emprengueren a garrotades - afortunadament no amb nosaltres, sinó amb les eugues - les quals, no sense alguna dificultat, es deixaren convèncer, i se'n tornaren al seu camp de pastura, renillant encara com amb dolença de no haver pogut prendre justa venjança del dany que no se'ls havia causat.

Per abreujar: De retorn a Argamasilla vaig manifestar el meu intent de prosseguir l'itinerari de don Quixot, passant a *Sierra Morena* per *Puerto Lápiche*, - que així pronuncien allà el nom d'aquella collada, i no *Lápice*, com escriu Cervantes; - però, quina protesta més unànime va aixecar semblant manifestació!

—Trègui-s'ho del cap - em deien uns - allà sí que no conti trobar qui l'acompanyi, ni qui li deixi cavall ni escopeta.

—Però, i això, per què?—preguntava jo atúit.

—Perquè el primer que el robaria fóra l'amo de l'hostal en què es deturés per a menjar alguna cosa.

—Així estem encara?

—Sí; ni la guàrdia civil s'atreveix a passar-lo aquell diantre de port! Quan la parella arriba allà, s'entorna endarrera.

Vull suposar que avui les coses han canviat - vull suposar-ho - però almenys així passaven una cinquantena d'anys endarrera.

No tinguí, doncs, més remei que rendir-me, i com que, per sort, coneixia algun tros de *Sierra Morena* per la banda d'Andalusia i fins n'havia fet algun croquis en una excursió, feta un parell d'anys abans per aquella regió, vaig donar allà per terminada la meva excursió quixotesca i vaig retornar a Madrid en companyia d'un es de febres que, feia un parell o tres de dies, ara m'abrusaven,

ara em feien tremolar de fred i espetegar de dents, i que tingueren l'amabilitat de deixar-me, tan aviat com vaig trobar-me de retorn a casa meva.

Ja us he cansat prou amb la narració d'episodis que, si a mi m'ha estat grat de recordar-los, sospito que a vosaltres ho ha estat molt poc de llegir-los.

Però, permeteu-me, per acabar, que faci un lleugeríssim esment de la sorpresa que va causar-me sentir en boca de la gent rústega d'aquella contrada un llenguatge tan pintoresc, tan castís, que m'atreveixo a qualificar de cervantesc.

Així, per exemple, recordo que un pastor, en contar-me la llegenda d'un cert castell - naturalment de moros - que al lluny s'albirava intercalà aquest deliciós incís:

En yéndose que se fueron los moros - y se fueron porque los echaron -

Un altre pastor que em servia de guia, s'aturà a beure en un doll d'aigua que brollava d'una roca, i, després de beure, em digué:

Pruebe esta agua, señor, y verá cuan rica es y cuan poco sé mentir.

En un hostel, després d'haver-nos servit el dinar a uns *arrieros* i a mi, la mestressa posà al foc una paella.

—*¿Qué? ¿Para quién prepara usted eso?*—li preguntà un d'aquells.

—*Para ese pobrete,*—respongué l'hostalera assenyalant un llebrer esquelètic que per allí rondava.—*No tiene gana... No come nada...*

—*¿Qué no tiene gana?*—saltà un altre;—*pues mándelo V. por mi casa y verá como a los quince días come las acelgas al vuelo!*

En fi, en el mateix hostel veiérem arribar un camperol molt vell, molt alt, dret com un fus i sec com un espàrrec. Tenia quelcom d'espectral, i caminava pausadament, amb un gaiato a la una mà, i apoiada l'altra a l'espatlla d'una noia que l'acompanyava. estava completament cec a causa de catarates en ambdós ulls. I, sentint un baillet que per allí xerrotejava, li preguntà amb veu cavernosa:

—*¿No eres el hijo de la tía Baltasara?*

A la resposta afirmativa del vailet, afegí solemnnialment, i amb

un accent de gran estoïcisme, en què es traslluïa el pessimisme més negre:

—*Pues dile a tu madre que has visto al tío Cesáreo y que lo llevan a Madrid a que los médicos le saquen los ojos... y se caquen en los bujeros...*

I ara, demanant-vos perdó, terminaré confessant-vos que de tots els viatges i excursions que he fet durant la meua ja llarga vida, cap com aquella correria per terres de don Quixot m'ha deixat records tan emocionants i tan inesborrables.

APELES MESTRES

17 novembre, 1926.

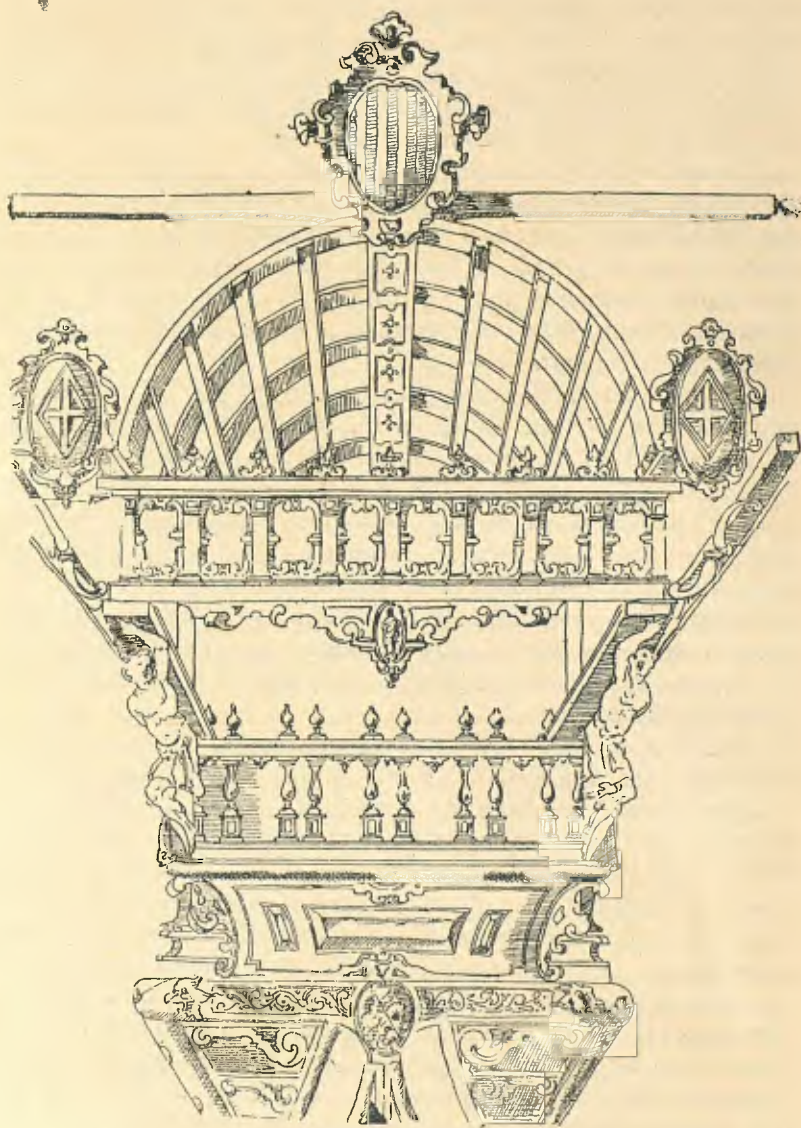
Les Dreçanes barcelonines sos inventaris y restauració

(Continuació)

MOR JUNT A LES DREÇANES, LO VIRREY SANTA COLOMA (1640)

Al ocorre en la diada de Corpus del 1640 (7 de Juny) l'avalot dels segadors, se llençaren a voler cremar lo palau del Comte de Santa Coloma. Lo Virrey acompanyat d'amichs y servidors corregué per refugiarse en les dreçanes. Eren cosa de les dugues passat mitj dia, quan los de la comitiva del Virrey, *entraren al baluart de Santa Eularia, dintra del qual hi ha una torra, lo qual baluart y torra están prop de la drassana; y tanca- ren la porta del baluart; en lo qual baluart estaven la confraria dels llibraters y vadriers, capità don Joseph Amat. D'allí pasaren seguidament a les properes dreçanes.*

Estant en aquest local, los vingué nova de que havien mort al conceller terç (falsetat que corregué entre lo poble, per exasperar a les multituds) y entrant en temor, *lo Virrey y sa gent cridava a uns homens que anavan ab unas barcas, ques acostassen, que ell se volia embarcar; y per causa, que, de dit baluart tiravan als de dites barcas y una galera quey havia, que nols dexaven acostar.* Pro per dita causa, no li fou possible al malaventurat virrey, apro- fitar aquella ocasió de fugir.

Construccions navals de les dreçanes. La galera «Sant Jordi» feta per la Generalitat de Catalunya en 1620. Original existent al Arxiu de la Corona d'Aragó

Lo Comte de Santa Coloma, dexá d'escoltar los concells que li donaven los seus acompanyants, de restar dintre les dreçanes y n'isqué per lo baluart del Rey per la part de Montjuich. *Y com lo senyor Comte ere home grós, y dejú que estava, lo havíam de anar, com lo anavem servant, pera que pogués caminar; y a la que forem a mitj arenal, já la gent, los amotinats, anaven prenent la montanya y tiraven als que se avansavan.*

Quedá, lo Virrey, acompanyat tant sols del ajudant Santiago, d'En Magí Esteve capitá d'infanteria molt servidor seu, qui era de Santa Coloma de Queralt, y d'un gerrer barceloní mestre Dalmau Prats. A aquest l'enviá lo Virrey perque fes arribar prompte una llanxa per embarcarse, puix del baluart de Santa Eulària continuament tiraven a mar y a la dreçana, ja qu'estava en poder dels amotinats, dit baluart.

Lo Comte ab sos dos acompanyants devallá fins a unes roques prop de Sant Bertran. Desde lo camí de Sant Bertran, los amotinats, que'ls havien descobert, anaven tirantlos pedrades y escopetades. Lo capitá Esteve, digué al Virrey, *que, fes reparo de una roca.* En aquells moments los hi apuntaven algunes armes de foch instant al Virrey a baxarhi puix restaria a cubert dels de dalt, a no esser que s'acostessin molt, *com en effecte ho feu: y a la que volgué baxar baix, per posarse en lo fondo, sota de la roca, com estava desmayat, li faltá lo peu y no pogué detenirse en les mans y les hores caygué, pagant una gran sodregada de tot lo cos sobre las rocas mes baxas.*

Estant a cubert lo Virrey, devallaren junt a ell sos altres dos acompanyants, explicant N'Esteve, lo que seguidament succehí: *vingueren una tropa de gent y tiraren: y a mi me tocaren en lo bras esquerra, prop de la font, de la qual ferida estich mal en lo llit, en lo hostal de na Sagarra (1) y me cura mossen Matas cirurgià; y ferit que fuy, yom abaxí a reparo al costat de sa Ex.ª; y essant axí de aquesta manera, viu a tres o quatre homens, que aportavan capas gasconas, que nols viu fins quens foren demunt; y lo hu deye als altres, quens tirassen; y yo los diguí ques apiadassen de nosaltres, que erem cathalans, que tots erem de la terra; y a les hores lo hu dells se acostá a mí dientme si tenia diners; y yo li responguí, que, alguna cosa tenia a les botxacas, que so prenguessen y axí me posaren ma a las botxacas, y me prengueren tot lo quey tenia, entre les quals cosas hi havia un cello de plata del se-*

(1) La declaració present la prestava En Magí Esteve, lo 12 de Juny de 1640.

nyor Virrey, rosaris, diners y otras cosas. Y pres quem hagueren lo que yo aportava, se retiraren un poch; y en assó, lo hu dels sobredits homens digué als altres: tirali; y yo encontinent los diguí que per amor de Deu nons tirassen, que, erem cathalans; y an assó arribá un altre home ab capa de pastor, ab pedrenyals; y lo mateix que havia dit que tirassen, torná altra vegada ha insistir quens tirassen.

En exa conversació manifestá Magí Esteve, *que era de Cervera; y a les hores lo home que arribá darrerament me digué: (parla N'Esteve en sa declaració processal), pensas que not conexia, ya se que ets de Santa Coloma, que ets criat del senyor Virrey, y me demaná si lo qui estava allí dientho del senyor Virrey, que estava ajagut, ere lo sr. Virrey y yo li responguí que sí, que ere lo senyor Virrey; y an assó yo li diguí, que, pus nos conexia, que li salvarsem la vida, quen serían ben premiats; y dit home respongué, quens salvaria la vida a tots; y estant axí, ab aqueix rahonament, viu, que hu de dits homens, al qual sil veye lo conexeria molt bé, estava pegant ab una daga quadrada, sobre lo ventre al senyor virrey y girantse dit home, quem havia salvada la vida, ohí yo, que girantse y vehent que aquell home li pegava, digué cap de tal que ha mort al senyor Virrey, que tots li havíam de salvar la vida; y los altres homens sobredits viu que li posaren ma a la botxaca, y prengueren lo quey tenia; y viu també, que, dit Virrey espirá al temps que li regonexian las botxacas; y aquell quem salvá la vida, ohí que digué, que, no tocassen res; y finat que hagué lo senyor Virrey, los dits homens nos digueren, que, nons donassem pena, quens salvarian la vida; y axi dos de dits homens, o tres, me ajudaren a mí, y al ajudant Santiago, qui deye que estava nafra, y nos portaren en la present Ciutat, que entrarem per lo portal de la drassana.*

Mentres axó succehia y en la vora de la mar mataven traidorament al Comte de Santa Coloma, entre les 4 y 5 de la tarde, lo baluart de Santa Eulària, situat enfront les dreçanes, ocupat violentment per los amotinats, continuament tirava ab escopetes y ab canó, contra dels soldats de les dreçanes y aquests contestaven als amotinats. Axó durá, fins que, los segadors, se llençaren a la part de fora metent foch a la porta primera de les dreçanes. Vehent que les dreçanes ja eren assaltades, los cavallers de la terra y forasters y soldats qui les custodiaven, s'escaparen per la montanya, vista la sortida del Virrey. Los amotinats anaven perseguintlos matantne a alguns.

Un soldat del batalló de Guadalajara En Joan Suarez de Figueroa, qui també era dels escapats de les dreçanes, axis explicà la seva fugida: *yo, testis y los qui venian ab mi, passarem endavant, fugint, pera que nons matassen; que, la gent del moti, que anavan per la montanya, nos tiravan grans escopetadas; y nos salvarem dins un estany de aygua*. Segurament fa referencia al estany de Port.

L'assessí del Comte de Santa Coloma, no s'en amagà de la sua malifeta ans ne parlà ab vanagloria. Explica axis, En Joseph Font, lo que li passà ab aquest subjecte: *dijous die de Corpus a la tarda, que devian ser entre sinch y sis, trobantme a la plassa Nova de la present ciutat, viu molta turba de segadors que anavan junts amotinats; y yo coneguí a hu d ells, ques diu Joseph Vicens alias Vitxach, que es pagès de la parroquia de Gurb, bisbat de Vich, al qual lo prenguí per lo brás y lo apartí dels altres, y li demani si ere veritat, que, lo senyor Virrey fos mort; lo qual Joseph Vicens alias Vitxach, me respongué, posantse la má dreta al costat esquerra a una daga que aportava (si be també hi portava pedrenyals) beu sap aquesta; y a les hores yo cridí als cónjuges Perissans que estavan allí a la plassa Nova, que estan a un carreró junt casa de don Pedro Aymerich: ola, mirau que diu aquest; y dit Joseph Vicens torná a dir, en presencia dels sobredits cónjuges Perissans, las matexas paraulas quen havia ditas a mí.*

LES DREÇANES A MITJANS DEL SEGLE XVII

Espinosa y dura temporada se seguí al Corpus del 1640. Vinqué aquí de virrey lo Duch de Cardona (18 de Juny) y per immediata mort sua, exercí la Reyat Lloctinencia, lo bisbe de Barcelona Garcia Gil Manrique (2 d'Agost de 1640).

Dintre d'un estat de seguida perturbació, se prengueren precaucions extraordinaries a Barcelona, al assolir los darrers dies d'Agost. Un dels acorts, qu'en 2 de Setembre se cregué obligat a pendre lo Concell de Cent, per mantenir l'ordre en la Ciutat, sigué, demanar al Virrey, que, ordenés retirar la polvora existent en les dreçanes y posarla en alguna de las torres desta ciutat, o en altra part que aparega a V.^a Ex.ª estigue ben guardada y licenciar a ques trague de la Dressana, pera que se evite lo perill ia significat a V.^a Ex.ª; quant no, será forçós a la ciutat, ab inventari, en nom de sa magt., Deu lo guarde, ferla traurer de allí y posarla en part hont stigue molt segura; insinuant a V.^a Ex.ª, que, en

temps del comte de Sta. Coloma y de altres lloctinents de sa magt., se an posat en las torres desta ciutat, algunas quantitats de polvora de sa magt., tenintles, sas Exas., allí per mes guardados, que no en la Dressana.

Ben clar venia a dirli, en esta embaxada, la Ciutat al Virrey, que, tant si volia com si no, seria desallotjada la dreçana, del material de guerra. Ab tanta promptitut hi procedí aquella, que, lo 4 de Setembre se presentà, lo notari síndich, a les dreçanes per portarsen baix inventari, *la pólvora y demás monicions de guerra, tenen a son cárrech, his troben dins ditas adrassanas, a effecte, tant solament, de custodiar aquelles en part segura, pera que no las roben, ni altrament malmetien.*

Rebé al síndich municipal, en les dreçanes, En Diego Sisteró venedor del Rey y *Gabriel Gatuellas corredor de orella, majordom de la artilleria y tenedor de bastiments de las Adrassanas.* Abdos, com a custodis de lo qu'allí hi havia, per refugir de responsabilitat, formularen llurs protestes sobre l'incautació, en l'acta, que s'axecà.

La formació d'aquest inventari durà mesos seguits, puix se treyen sols coses, a mida que's necessitaven. Unicament la pólvora s'extragué ràpidament d'aquells dipòsits, per canviarla de lloch. En les dreçanes hi havia de tot, exceptuades naus, incautantsen la Ciutat. No crehem necessari detallarho, puix està resumit en l'appendix de documents que vá al final, l'extens inventari que's prengué en aytal ocasió.

Barcelona, presentantse com propietaria de les dreçanes, tractà d'obsequiar, en 5 d'Abril de 1642, al Rey de França, llavors actuant com a Sobirà dels catalans, donantli al Virrey *les claus de aquelles, Galeres, Barcas, llenyam y altres coses que vuy se troban en dites adrasanes, y que, no obstant, que la present Ciutat tingue en sa má lo beneficiar dites coses, ha volgut, dit savi Concell de Cent, servir a sa magt. ab elles. Representant a V. Ex.ª, que, si en la ocasió present, se trobaven cosas majors dins dites adrasanes, ab lo mateix effecte serviria ab elles.*

Les draçanes en aquests primers anys de la guerra dels Segadors, se fortificaren millor que no estaven d'avants, tancantse la muralla d'aquella part de Ciutat, ab lo baluart de Santa Madrona y un bon trós de mur immediat.

Dites fortificacions se portaren a execució ab quatre anys. Una làpida fá constar, que's començaren en 1641, acabantse en 1644. Encara que reproduhim en gravat, tant interessant inscripció, la transcriurèm íntegrament:

ESSENT CONCELLERS DE LA PRESENT CIVTAT LOS MOLT ILLVSTRES SORS. GÁLGERAN NABOT CIVTADA RAMON ROMEV CIVTADA LO DR. ALVARO ANTONI ROGER DONSELL, ONOFRE PALAV MERCADER IVAN HIERONIM TALAVERA NOTRI. DE BARA. Y ANDREV SAVRINA PASSAMANER FONCH FETA LA OBRA NOVA DE LA DRESSANA Y BALVART DE SA. MADRONA Y MVRALLA DES DE DIT BALVART AL PORTAL RE ST. ANTONI — LA QVAL PER DELIBERACIO DELS SORS. CONCELLERS Y SAVI CONCELL DE CENT FONCH COMESA LA ADMINISTRACIO Y EXECVCIO DE AQUELLA AL DR. MR. SIMON CAMPANA MIQVEL CODINA MERCADER FRANCESCH MONSALVO CHIRVRGIA GASPAR PVGET MANYA — Y DITA FABRICA FOV COMENSADA LO ANI 1641 Y ACABADA LO AÑ 1644

Les dreçanes serviren de presó militar durant la guerra ab Castella. Consigna lo *Dietari del concell barceloní*, que lo 28 de Juny de 1652, los enemichs havien pres una galera catalana y penjat als mariners. Per lo que lo virrey Mariscal de la Motte, lo 1 de Juliol, feu treure sis presoners castellans y de nations, dels quey havia en la Drassana fentlos penjar al cap del moll, en unes forques fetes expressament.

L'enginyeria francesa en aquesta guerra fortificá les dreçanes, mitjançant la mitja lluna allí construïda y les noves fortificacions ab que foren ampliades (acort del 30 de Maig de 1650) (1).

En los dos derrers anys de la guerra, s'allotjaren tropes franceses en les dreçanes, quasi permanentment.

Pró al sobrevenir la pau, en Octubre de 1652, la Ciutat hagué de passar comptes de les principals exaccions comeses y lo primer deber era indemnisar al Rey de tot lo ques prengué de las adrasanas y de sos reals magatsems. Per axó restituhí a S. M. la *Batl·lia general, en compensació de les sobredites coses y imposant silenci perpetuo al fisch Real acerca las ditas cosas*. (10 d'Octubre de 1652).

Aquesta capitulació l'acceptá D. Joan d'Austria; la Ciutat no's vegé molestada en tal concepte.

En l'Agost del 1659, com en altres ocasions, les dreçanes serviren per purgarhi quarentena, les persones procehints de llochs infectats.

(1) Per aquestes noves, veges los *Dietaris* del Concell barceloní.

LLUYTA LA CIUTAT AB LA CORONA PER CONSERVAR
LES DREÇANES (1653-1700)

Entrèm en una temporada molt digne d'esser vista per peçes menudes, en quan a les dreçanes fa referencia. La Corona tractà d'apoderarse d'aquest edifici y la Ciutat se defensà ab gran diplomacia, sortint a la fi ayrosa de tant forta brega.

L'origen d'aquestes pretencions està en lo privilegi reyal el 12 d'Abril de 1653, en que lo Monarca se reservà les armes, les insaculacions y les baronies. *En nom de Armas expressa Sa Magestat la custodia, dispositió, cura, govern, forteses, torras, muralles, portas, part de mar, armas cualseuols presidis tant dins com fora en la present Ciutat ab que va compressa la sala de las armas y munitions.*

En una sessió del Concell de Cent, tinguda a 15 de Febrer de 1663, se detallà quins llochs o edificis venien enclosos en lo capítol de les Armes.

Reservas, lo rei nostre senyor, Montjuich, lo fosal dels Jueus, lo portal de la Atarasana, que mira a la montanya, lo baluart del Rei, las Atarasanas, baluart y torre de las Pusas, baluart de Migdia, baluart de Llevant y la muralla contigua al Tarasanal; y per muralla contigua se enten, segons lo que se me ha advertit, aquell llens o cortina que corre desde la torre de las Pusas, fins al portal dels Escudellers; estos son los puestos quem feren entender en la cort se comprenían en la reserva.

L'idea de l'incautació de les dreçanes per lo Monarca, no podia estar mes arrelada a Madrid ahont may s'abandonava. Aytambé los Concellers procuraven sempre evitar que s'utilissessin per allotjament de soldats, segons pretenien los Llochtinents.

Los Concellers tingueren bona tàctica en la defensió de les dreçanes: no anaven massa enfront del Rey, pró reclamaven contra de la pretensió. Vegis com en 19 de Febrer de 1661, al donar les gracies al Monarca *tocante a lo militar*, li pregaven servís *mandar se diesse inteligencia de las obras que se auian de hazer en las Atarasanas, de órden del señor D. Juan, como consta en el memorial de primero de Março: la Ciudad con diferentes y repetidos memoriales, ha suplicado a V. M. mandasse declarar su Real intención, para poder acudir con puntualidad a todo lo que sería del seruicio de V. M.*

Aquell any no pogué evitar que s'aquarteléssin los soldats en les dreçanes (Agost de 1661). Com tampoch fou per ells gens agradable la resposta que n'obtingueren del Monarca, en 1 d'Octubre de 1661, que'ls vingué a dir era sa intenció, molt ferma: *Y reconociendo, que, en la última resolución que tengo tomada con tanta*

premeditación, no ay motiuo que obligue a alterarla, me ha parecido responderos en esta, remitiéndome a la que mandé escriuiros en la referida orden de 16 de Julio sobre el Quartel seguro y cerrado que se ha de hacer en el Taraçanal para assegurar essa Ciudad de qualquiera accidente popular, y aliuiarla del alojamiento de los soldados: esta es la intención con que siempre se ha ido y en que siempre se ha hablado con claridad y corrido de acuerdo con el Síndico, el qual deuiera auer auisado en la misma conformidad para que no se pudiesse entender que se hazía nouedad.

La resolució de la Corona se diu presa ab tota *premeditación*: les dreçanes anaven a perdre's per la Ciutat, presentantseli la perspectiva de que no les utilisaría já mes per construcció de naus y aprovisionaments marítims.

Les dreçanes devien convertirse en *cuartel seguro y cerrado*, per dominar a Barcelona en cás necessari. Ben clar ho especificaven les paraules, *asegurar essa Ciudad de qualquiera accidente popular*. Lo Sobirà no tractava d'amagarho a Barcelona, volía que li constés d'una manera evident *para que no se pudiesse entender que se hazía nouedad*. A Montjuhich l'estimaven massa lluny, per dominar a la Ciutat d'aquell cantó, donada la poca potencia de les armes ofensives del segle xvii.

No trigá, lo Monarca, en baxar de tò y una altra declaració mes tranquilisadora per los barcelonins, sortí de Don Felip: *que la disposición del Quartel de las Ataraçanas, se auia de hazer sin auer fortificación contra la Ciudad, ni en su daño: y desto tampoco no tuuo noticias la Ciudad, sino solo las que extrajudicialmente se auian entendido.*

Per comprendre lo que significava aquest cambi de criteri o lo que hi havia darrera tan diverses determinacions, s'ha de considerar, que, la Ciutat, al presentarse davant del Monarca en humil actitud y ab lo major acatament, tenia d'altre part, gran valentia per solicitarli tot lo que li interesás, com les tres reserves del 1653. Anèm a demostrarho ràpidament.

Situemnos al Octubre del 1652, en que Barcelona vingué a pau ab lo Rey d'Espanya, ab intercessió del infant En Joan d'Austria, qui tractá de perdonar en absolut los delictes qu'hagués pogut cometre Barcelona, desde 1640. En aquest complert perdó hi havia una cúa prou grossa, ço es, la de que axís sería, fins que S. M. provehís altre cosa. Y lo Rey com já havèm dit, se reservá les Armes, les insaculacions y les Baronies. La Ciutat tirá a anular aquesta determinació poch a poch, pacientment. Una de les sues múltiples

gestions, la del 17 de Juliol de 1660, per via del embaxador de la Ciutat a Madrid, En Pere de Montaner y Solanell, sollicitava *la reintegració genera! en todas las cosas conforme estaua en lo any 1640 ab tot los que pot indiuiduar segons sa reseruati per Sa Magestat feta son las sobreditas y axí pot representar a exos Señors las confiansas tant grans de esta Ciutat de alcansar ditas tres mercès per lo medi de Sa Senyoria a qui Sa Mercè es estat seruit conexer estas materia*. Paraules de notoria confusió, pró quin fons ja es prou intel·ligible.

Com es de veure, no era poch lo que pretenia del Rey. Al embaxador Montaner li escrivien los Concellers en 26 de Setembre de 1660: *La inclusa per lo Sr. D. Joan se servirá donarli, representantli lo quant resta gososa esta Ciutat, de las honras y mercès se serueix ferli y les mercès spera, per son medi, alcansar de Sa Magestat en esta ocasió que se li suplica*.

La carta dirigida a Don Juan de Austria fill del Rey nostre Senyor deya: *En todas ocasiones ha experimentat esta Ciutat las mercès y honras tan grans que de V. A. ha rebudas, del que resta gosossísima y a V. A. obligadíssima, estant certíssima de no menos alcansarho en esta, suplicant a V. A. sia seruit intercedir ab sa Magestat (Deu lo guarde) pera que sia de son real seruey honrarla en las mercès que li te supplicades, ques permet molt esta Ciutat per lo unich y poderós medi de V. A. axí alcançarho*.

Donchs aquí està la palanca moguda per los Concellers y en ella vinculat lo secret del seu atreviment al sollicitar del Rey, coses que semblarien a primera vista inverosímils. Y Don Joan d'Austria obtingué, en Maig de 1661, reintegrar a la Ciutat, en la possessió de les seues baronies, exceptades les dugues de Flix y La Palma, per les quals aquells anys, la Corona se mostrava irreductible. Tot era, no obstant, ocasió de temps y esperar una oportunitat. Aquesta vingué alguns anys mes tart y Flix y La Palma tornàren a esser de la ciutat de Barcelona en lo Setembre de 1770.

No tením d'anticipar los aconteximents, puix ara nos convidrà esser un tant detallistes, al relatar com anaren les coses aquests anys y com s'iniciá, y s'aná estrenyent l'intima armonia y bona amistat entre Don Joan d'Austria y la ciutat de Barcelona, que, no fou cosa feble y migrada. Si no que quiscun d'abdos elements estava persuadit de lo molt que li convenia, l'adhesió y forsa del altre y quiscun s'ho sapigué fer valer quan l'ocasió li sigué arribada d'aprofitarsen.

(Continuarà)

FRANCESCH CARRERAS Y CANDI

Crònica

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

GENER DE 1928

CHRISTOPHE COLOMB, CATALAN.—El dia 5, el senyor Francesc Maspons i Anglasell donà una conferència, referent a l'obra que sota el títol abans esmentat ha estat publicada recentment pel notable historiador peruà, senyor Lluís Ulloa, en la qual tracta de la ver-tadera gènesi del descobriment d'Amèrica; dels Colombo i els Co-lomo castellans, i del passaport lliurat a Colom, en abril de 1492, per a traslladar-se a la Índia.

UNA EXCURSIÓ A DIVERSOS LLOCS DE LA PROVENÇA.—Sota aquest títol, el senyor Gabriel Roig i Font donà, el dia 11, una sessió de projeccions de fotografies obtingudes per ell i el senyor Enric Vilaseca.

TRES EXCURSIONS D'HIVERN.—Il·lustrada amb una nombrosa col·lecció d'interessants projeccions, el dia 13, el senyor Lluís Estasen descriví les seves excursions d'hivern al Carlit (2921 m.), Puig Pe-ric (2810 m), Pala de Lluí (2688 m.), Comoloforno (3032 m.) i Bici-berri Meridional (3020 m.), fent sentir, amb les seves paraules, la sen-sació que hom experimenta en fer aquestes arriscades ascensions.

CARTOGRAFIA MEDIEVAL CATALANA.—El dia 19, sota el tema es-mentat, el senyor Gonçal de Reparaz (fill) donà una conferència en la qual explicà el que havia estat, a l'Antiga i a l'Edat Mitjana, la cartografia i els coneixements geogràfics, i presentà vàries pro-jeccions en què apareixien les pintoresques i infantils concepcions d'aquells temps.

Parlà de l'interès que els reis i els nobles i fins la burgesia ca-talana medieval tenien per a la cartografia. Els reis cridaven els viatgers que arribaven, per assabentar-se de les característiques dels països i pobles llunyans.

Terminà projectant una sèrie de mapes fets per catalans dels se-gles xvi i xvii, en els quals apareix el perfecte coneixement que tenien de les terres del Nord d'Europa. Digué que nombroses famílies de

cartògrafs mallorquins emigraren i s'installaren a Sicília, Nàpols, etc., entre altres els Oliva, els Pruna i els Martines.

IMPRESSIONS DE L'ÀUSTRIA D'AVUI.—Amb aquest títol, el dia 20, el senyor Francesc Blasi i Vallespinosa, donà una conferència il·lustrada amb nombroses projeccions, en la qual descriví les seves impressions de viatge per terres àustriàques.

LA CIVILITZACIÓ PÚNICA.—El senyor Macarí Golferichs donà, el dia 26, una conferència sota l'esmentat tema d'estudi de les Civilitzacions Mediterrànies en els segles vi, v i iv abans de Jesucrist.

Presentà gràficament el que fou l'art cartaginès i la seva relació amb el caldeu, assiri i egipci, assimilat a l'art fenici de la que Cartago era una de les seves colònies, i l'evolució que exercí en ella l'art grec, en particular les colònies jònies de Daphnae, Nauerates i Cyrene, enclavades en la mateixa costa africana, i les colònies púniques de la Magna Grècia, els territoris de la qual defensà Cartago amb tropes iberes, les quals s'assimilaren la vida hellènica ja iniciada per les factories gregues que, com Emporium i Tarraco, demostren en els seus monuments l'art micènic i per la munismàtica hellènica, púnica i ibera, acabà de confirmar el seu acert.

EL MARROC PINTORESC.—Aquest fou el tema que desenrotllà el senyor Gonçal de Reparaz (fill) en la seva conferència que, il·lustrada amb interessants projeccions, donà el mateix dia 26.

INSTRUCCIONS ALS ESCURSIONISTES PER A L'ESTUDI DE LES NOSTRES ESGLÉSIES ROMÀNIQUES.—El dia 31, el senyor Josep Puig i Cadafalch sostingué una conversa referent a l'esmentat tema, en la qual remarcà les principals característiques que cal tenir en compte per a l'estudi de les esglésies romàniques.

SECCIÓ DE FOTOGRAFIA.—El dia 22, els socs d'aquesta Secció feren una excursió a Terrassa per tal de visitar les esglésies romàniques de Sant Pere, Santa Maria i Sant Miquel. Aquestes dues últimes són restaurades de poc, en les quals s'han descobert i conservat sota els auspicis del senyor Lluís Plaudiura, algunes pintures murals. Subvencionades per l'Ajuntament i la Diputació s'han fet també restauracions arquitectòniques, sobretot en el Baptisteri de Sant Miquel. Es té la certesa que aquest data del segle vi, i és un exemplar notabilíssim, puix no n'existeix cap altre a Europa, llevat de dos que n'hi ha a Itàlia.

Els dies 28 i 29, feren una excursió a Montagut, per Querol i Pont d'Armentera. De Valls cal traslladar-se a Santes Creus i d'allí al Coll de Santa Agnès on fineix la carretera, i després, per forta pujada, se segueix un camí que mena al Castell de Montagut, situat al cim d'un rocós turó. Al peu hi ha la parròquia de Montagut, la casa rectoral del qual va caient de mica en mica, d'ençà que hi fou assassinat el darrer rector; des d'aleshores el culte parroquial fou traslladat a l'ermita de Valldosera. Aquesta és una església molt gran, de planta romànica, amb arcades gòtiques a la volta, i aplicacions renaixement al nivell dels capitells. L'altar major és de guix, com també ho són els altres altars.

Després s'emprèn el camí que mena a Querol on pot visitar-se l'església i el castell. Des de Querol, per estreta carretera, es va a Pont d'Armentera, situat a les riberes del riu Gayà, i es retorna a Valls.

SECCIÓ D'ESPORTS DE MUNTANYA.—Aquesta Secció organitzà per al dia 1 una cursa d'habilitat per a skiadors, a La Molina; durant els dies 6 al 8, alguns dels socis feren una excursió amb skis a la Serra de Cadí, des del Refugi Cèsar A. Torras; el dia 15, se celebrà una cursa d'entrenament per a skiadors, social, a La Molina, amb un recorregut de 15 qms.; el dia 22, efectuaren una excursió amb skis de La Molina al Pla d'Anyella i bosc de Coma Armada; i el dia 29, anaren a Sant Llorenç del Munt.

SECCIÓ D'ARQUEOLOGIA I HISTÒRIA.—Organitzada per aquesta Secció, el dia 8, es féu una visita a l'oficina del Servei de Catalogació i Conservació de Monuments de la Diputació de Barcelona que dirigeix l'arquitecte senyor Jeroni Martorell, el qual explicà extensament la finalitat i funcionament d'aquest important organisme, i alguns dels treballs portats a terme.

El dia 22 es visità l'arxiu del Reial Patrimoni de Catalunya, sota la direcció de l'arxiver senyor Josep Pallejà i Martí, el qual féu una interessant explicació dels elements que constitueixen l'Arxiu.

Finalment, el dia 29, s'anà a visitar els clàssics jardins de can Gomis, uns dels més bells que encara es conserven a la nostra ciutat.

SOCIS INGRESSATS DURANT EL QUART TRIMESTRE DE 1927.—Rafael Vehils i Grau, Albert d'Ayguavives i Cuatrecases, Josep M.ª Sardurní i Marro, Willy Feurer, Joan Amades i Gelats, Ramon López

i Bernabeu, Josep Vives i Miret, Ferran Cabestany i Méndez-Vigo, Josep Roman i Cenarro, Eduard Serra i Roure, Ferran Martin i Llorente, Bernabé Clarasó i Seguí, Antoni Albo i Trulls, Josep Jorba i Bonet, Carles F. Denton, Ernest Mullor i Creixell, Lluís Cardona i Canadell, Joan Playà i Espinal, Alexandre Vila i Nogareda, Alvar Xanxo i Xanxo, Jaume Feu i Riqué, Secundí Coderch i Mir, Cèsar Dubler i Humbel, Alfred Halder, Mercè Coll i Castell, Andreu Jensen i Jensen, Josep M.ª Vilaret de Gràcia, Miquel Fàbregas i Real, Rafael Riera i Schilling, Josep Escayola i Sastre, Pau M.ª Sàgrera i Peitx, Eduard Riera i Schilling, Alfons Amengual i Bordoy, Pere Kurz i Klein, Manuel Quesada i Mallol i Miquel Font i Aleu.

Noves

EXPOSICIÓ DE FOTOGRAFIES.—El dia 10 de gener tingué lloc al CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA l'exposició d'una notable col·lecció de fotografies policromades de paisatges d'Olot, degudes a l'experta mà de la senyoreta C. Gotarde, que amb les seves obres ha aconseguit fer conèixer ben gràficament els bells indrets de la comarca olotina.

VISITA.—Un nombrós grup de socis de la Congregació Mariana de Sant Lluís, de Sabadell, visità, el dia 15, el CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, on pogueren admirar les columnes del temple romà i les dependències de la casa, molt especialment la Biblioteca i l'Arxiu Fotogràfic que meresqueren els majors elogis dels visitants.

SUBSCRIPCIÓ PER AL REFUGI CÈSAR A. TORRAS.—A la subscripció per a sufragar les despeses de construcció d'aquest refugi, que en el mes d'agost importava 5655'15 pessetes, cal afegir els següents donatius: Josep Lloret, 25; Lluís Goitisoló, 25; Joan Salvans, 25; Ferran Mulero, 5; Isidre Bernadó, 25; Pere Guasch, 25; Pau Badia, 25; Josep Monteys, 25; Joan Ribas, 2; Carles Denton, 10; Antoni Albo, 10; Miquel Badrines, 5; Pere Arbolí, 2; Gonçal de Reparaz (fill), 5; Joan Prats, 25; Joan Cantarell, 25; Josep M.ª Soler i Coll, 25;

Lluís Santasusana, 50; Lluís G. Olivella, 5; E. Schmid, 10; Francesc de P. Gambús, 50; Jaume Carner i Romeu, 50; Josep M.ª Carles-Tolrà, 50; Joan Par i Tusquets, 50; Juli Pauchet, 50; Carme Galbany, 25; Jordi Galbany, 26 i Josep Galbany, 50. Total: 6134'15 ptes.

Bibliografia

JOSEP M.ª GUILERA I ALBINYANA.—*Excursions pels Pirineus i els Alps*.—1 vol. en 8.^u, de 281 pp. i 32 làmines fora tex.—Barcelona, 1927.

Heus ací un llibre que tira per terra totes les censures que han estat fetes als excursionistes, d'envair el camp de la literatura, en descriure llurs excursions. Aquesta és la impressió que hom treu de la primera lectura de l'obra. I això cal dir-ho, malgrat que se'ns pugui acusar de parcialitat per haver aparegut en aquest BUTLLETÍ alguns dels treballs continguts en el volum esmentat.

Recordem-ho. Encara no fa molt de temps, cosa d'una anyada, que d'un i altre lloc rebien els excursionistes amonestacions. No feu literatura, deia l'un; no us fiquen en qüestions científiques, deia l'altre; i, per acabar-ho d'adobar, els antics excursionistes es planyien que solament tingués adeptes l'excursionisme esportiu. Vàrem acabar pensant que l'ésser un senzill excursionista era una cosa vertaderament difícil!

En la nostra literatura, on poc a poc es van omplint tots els buits que no fa molt s'hi trobaven, mancaven, encara, les dues branques en què pot dividir-se la literatura alpinista: la una, la novella alpina, que pren per marc l'alta muntanya amb les seves neus i cims; l'altra, els llibres d'ascensions, en els quals la natura deixa d'ésser el complement per passar a ocupar el lloc de principal actor.

Pel que fa a la primera, hem d'esperar que un professional es decideixi a prendre el picot i la motxilla. Per ara, encara ha d'aparèixer l'Henry Bordeaux català. I consti que en citar aquest escriptor no volem assenyalar com a modèlica la part psicològica de les seves novel·les, excessivament convencional pel nostre gust, sinó esmentar-lo per les seves prodigiosament suggeridores descrip-

cions de caçador d'isards. Si els nostres boscos i viaranys tenen un Bertrana, i la mar i les costes, un Ruyra, on és el paisatgista de les neus eternals i de les crestes agudes?

Quant a la literatura d'ascensionisme tampoc n'existia fins ara cap llibre, ni original, ni traduït. Solament n'eren una feble mostra les ressenyes que es publicaven en els «Butlletins» i encara eren discutits (i a voltes amb massa raó) aquests porucs intents de literatura.

Josep M.ª Guilera, com altres, però millor preparat que molts, tant intel·lectualment com físicament, va trobar a mancar en la literatura nostra no solament el literat de les geleres i dels pics, sinó també qui, més modest, s'accontentés en traslladar al paper les seves sensacions i passés de les descripcions a tall de guia a una forma subjectiva d'explicar les seves curses per muntanya. Constatà aquesta manca i ha tingut el coratge d'enfrontar-se amb el jutjament públic, en oferir, en un llibre, aquelles impressions. Li hem d'agrair aquesta prova ben arriscada per un no professional, però si els nostres literats no feien, no fan cims, quin remei quedava, doncs, a l'excursionista per encomanar al lector els seus entusiasmes, per fer-li viure els seus èxits i defalliments, per transportar-lo idealment a la Muntanya amb majúscula, sinó espurnejar la seva prosa amb aquells granets de pebre i sal de l'emoció i del lirisme? En lloc de criticar-nos-ho, no valia més que qui en sapigués més ho fes millor?

I bé, lloat sigui Déu, amb l'aparició d'«Excursions pels Pireneus i els Alps» la prova ha estat feta. Un enamorat de la muntanya que sense ésser literat porta el bagatge que ha de posseir un bon excursionista: músculs, sensibilitat estètica i cultura mitja (nivell europeu), llença un recull de ressenyes, escrites moltes per a una revista d'excursionisme, i triomfa. I triomfa perquè amb els tres elements susdits i amb la sinceritat per torna, n'hi ha ben bé prou per compensar el desconeixement de l'ofici.

Constatem-ho, i podem felicitar-nos de no haver errat el camí amb l'orientació donada al nostre BUTLLETÍ en acollir-hi treballs que, com els de Guilera, han permès l'eclosió d'una nova modalitat en la literatura catalana que, sense això, no veiem pas com hauria esclatat.

El llibre, la sortida del qual ens ha donat l'avinentsa de fer aquestes consideracions, és compost de dues parts: la una dedicada als Pireneus, i l'altra als Alps.

A nosaltres ens plau més la primera, de la qual són els millors capítols, el de *Núria*, punyent d'emoció, el de *La nit de la Renclu-*

sa, que dona moments de calfred, i alguns trossos dedicats al *Pedraforca*. Les planes consagrades als Alps no són menys belles i els espectacles d'aquella naturalesa imponent hi són també des- trament descrits. Però el sentiment que l'ha portat a escriure-les obeeix tan solament a l'entusiasme per la muntanya, mentre que quan parla del Pireneu, l'autor no pot amagar l'amor a *aquelles* serralades, perquè són muntanyes i perquè són nostres.

L'amic Guilera ens perdonarà si ara no fem la merescuda lloan- ça del seu llibre, pel seu excel·lent estil i per l'interès que sap des- pertar. La seva vida muntanyenca és tan nostra, és tan del CENTRE que quasi no es comprèn fora d'aquesta casa. Això vol dir que els elogis que li féssim semblarien adreçats a nosaltres mateixos.

En canvi, voldrà perdonar-nos si li insinuem dues petites ob- servacions. La primera seria demanar-li una mica més de valentia en la catalanització d'alguns mots tècnics d'alpinisme. Hem notat, amb gust, l'expressió *doblada de corda* per *rappel*, però, per què fer subsistir encara paraules com *crévasse* (esquerda), *rimaye* (es- querda terminal), *piolet* (picot) (1) i alguns altres de no difícil subs- titució? Tampoc creiem que la gràfia *ski* perduri molt de temps; l'espanyol ja admet *esquí*, amb perfecta lògica i absolut respecte al sentiment idiomàtic.

L'altra observació és que, tractant-se d'un llibre de proselitisme, s'hi descriuen, potser, masses accidents mortals. No és que creguem que al neòfit se li hagin d'amagar els perills que el volta- ran, però tampoc cal esporuguir-lo abans de començar. Hem de pensar que no a tothom atrau el perill, però tothom pot familiarit- zar-s'hi si s'hi acosta a poc a poc. Tant això, com l'altra cosa, són, es clar, petiteses que no treuen el més petit valor a l'obra.

El llibre és prologat pel senyor Maspons i Anglasesell. Les planes del nostre President fixen amb precisió allò que representa haver pogut escriure un llibre semblant, i el lloc que l'obra ocupa dintre de la marxa ascendent del nostre excursionisme.

Conté més de cinquanta fotografies, els originals de les quals són excel·lents, no així els gravats, que podrien ésser millors. Joan Queralt l'ha il·lustrat amb unes vinyetes i cul-de-llàntia ben encer- tats en llur majoria. La presentació del volum, agradable.

Company Guilera: la nostra felicitació i a recollir material per un segon llibre.

E. P. N.

(1) L'italià, que tampoc té *piolet*, ha adoptat, per traduir-lo i com a paraula aproximada, *piccozza*.

Biblioteca

REVISTES INGRESSADES ULTIMAMENT.—Sumaris resumits.

LA MONTAGNE

Germain, Felix.—*Aiguilles de la Balme. Massif de la Lauzière.*—1928-1.

Wirz, L.—*Réfuge d'Hiver de Fenestre (Alpes maritimes).*—1928-9.

Kuntz, J. H.—*La Traversée en Ski de l'Oberland bernois.*—1928-11.

Billardon, J.—*Quelques Excursions à Skis dans le Jura.*—1928-13.

Auger, Etienne.—*Sur la Haute Route Arc-Isère.*—1928-41.

ANNALLES DE GEOGRAPHIE

Martonne, E., et Aufrère, L.—*L'Extension des Régions privées d'Ecoulement vers l'Océan.*—1928-1.

Johnson, Douglas W.—*Les Variations du Niveau de la Mer et les Modifications de la Ligne du Rivage*—1928-25.

Lefebvre, Th.—*La Transhumance dans les Basses-Pyrénées.*—1928-35.

Alexandre, A.—*L'Economie agricole de la Picardie orientale depuis la Guerre.*—1928-61.

PEÑALARA

Pacheco, Francisco.—*Temas geológicos. El Origen y la Edad de las grandes Cordilleras.*—1928-1.

Casteret, Norbert.—*Un Glaciar subterráneo en los Pirineos.*—1928-25.

Medina Bravo, M.—*De las Montañas leonesas. Estudio sobre la Provincia de León desde el punto de vista montañoso.*—1928-57.

Bonilla, Luis.—*Por Tierras de Valencia. Una Excursión al Monasterio de la Murta y a la Sierra de Corbera.*—1928-60.

BULLETIN PIRÉNÉEN

- Gourdon, Maurice.—*Le Pic d'Arbizon (2831 m.)*.—1928-386.
 Rocklys, J.—*Le Pic de Bazés*.—1928-393.
 Meillon, Alphonse.—*Mes Excursions autour du Vignemale*.—1928-396.
 Lunn, Arnold.—*Technique du Ski*.—1928-413.
 Rondou, P.—*Essai sur la Toponymie de la Vallée de Barèges*.—1928-423.

BOLLETÍ DE LA SOCIETAT ARQUEOLÒGICA LULIANA

- Pons, Antoni.—*Dos Sermons lullians inèdits de Moss. Costa i Llobera*.—1928-1, 23.
 Guasp, Mn. Bartomeu.—*Notes per l'Historia d'Alaró*.—1928-3, 18.
 Ramis de Ayreflor y Sureda.—*Datos para la Historia de Artà*.—1928-5.
 Parera, J.—*Dietari d'un ciutadà de Mallorca*.—1928-6.
 Aguiló, E.—*Rubrica de Lletres Comunes*.—1928-7, 22.
 Oleza y de España, Jaime de.—*Llibre de Antiguitats de la Iglesia del Real Convent de Sant Francesch de la Ciutat de Mallorca*.—1928-9.
 Rullan, José Pvro.—*Noticias para servir a la Historia eclesiástica de Mallorca*.—1928-11.
 Ribas de Pina, M.—*La Nobleza mallorquina de la Orden de Malta*.—1928-14, 20.
 Buades, Agustí.—*Document per l'Historia de lo Estudi general*.—1928-17.
 Fajarnés, Enrique.—*Cofradia de Sant Jordi*.—1928-26.
 Oleza y de España, Jaime de.—*Historia del Colegio de Ntra. Sra. de Monte-Sion, de la Compañia de Jesús, de la Ciudad de Mallorca.....*.—1928-28.
 Llabrés, Gabriel.—*Fuentes de Derecho en Mallorca*.—1928-30.

NOVES ADQUISICIONS

- SERRA I BOLDÚ, VALERI.—*Aplec de Rondalles. Nova Repolicació de Rondalles populars catalanes*.—Barcelona, [s. d.].
 RIBER, MOSSÈN LLORENÇ.—*Els Sants de Catalunya*.—Barcelona, [s. d.].
 COMA SOLEY, VICENS.—*De Barcelona al Caire passant pels Dardanel·ls (Divagacions d'un Turista)*.—Barcelona, 1926.

- GUITER Y FONTSERÈ, J.—*Real Monasterio de Santes Creus. Guia, Descripción, Fundación y Destrucción del Monasterio.*—Barcelona, 1927.
- ANGLADA, F., VIDAL DE V., G., CORNET Y MAS, G.—*Barcelona vella. Escenes y Costums de la primera meytat del segle XIX per Tres Testimonis de vista.*—Barcelona, 1906.
- BRUCE, WILLIAM.—*Exploració polar.*—Barcelona, 1918.
- FOLCH I TORRES, J.—*Història de l'Art. Egipte.*—Barcelona, 1921.
- FOLCH I TORRES, J.—*Història de l'Art. Mesopotàmia.*—Barcelona, 1922.
- JOHNSTON, H. H.—*El Descobriment d'Àfrica.*—Barcelona, 1921.
- BO I SINGLA, J.—*Marina catalana medieval.*—Barcelona, 1922.
- FOWLER, W. WARDE.—*Roma.*—Barcelona, 1918.
- SICHEL, EDITH.—*El Renaixement.*—Barcelona, 1919.
- BORDOY-TORRENTS, PERE M.—*La Civilització bizantina.*—Barcelona, 1919.
- HOGARTH, D. G.—*L'antic Orient.*—Barcelona, 1920.
- CONGRÈS GEOLOGIQUE INTERNATIONAL.—*Comptes rendus de la XIV session en Espagne, 1926.*—Madrid, 1927.
- MELÉ, IGNASI.—*Una Excursió a Tossa. Notes per a una Guia del que guarda d'Interès històric, arqueològic i artístic.*—Blanes, 1927.
- FAURA I SANS, M.—*Recull dels meus Treballs científics, amb motiu del IV Congrés nacional de Regs.*—Barcelona, 1927.

DONATIUS

- SANTAMARIA, JOAN.—*Visions de Catalunya.*—Barcelona, 1927, (de l'autor).
- BASSEGODA, BONAVENTURA.—*Santa Maria de la Mar. Llibre II.*—Barcelona, 1927, (de l'autor).
- Quaresma de Sant Vicent Ferrer.*—Barcelona, 1927, (del senyor Rafael Patxot i Jubert).
- PUIG, S. J., R. P. IGNACIO.—*El Observatorio del Ebro.*—Tortosa, 1927, (de l'Observatori).
- Lliga d'Amics de l'Art.—*Por el Decoro artístico de Palma.*—Mallorca, 1926, (del senyor Estanislau Pellicer).

ESTACIÓ METEOROLÒGICA DE VIELLA (VALL D'ARÀN)

QUART TRIMESTRE 1927

BARÒMETRE *

TERMÒMETRE

MESOS	Pressió màxima del mes	Dia	Pressió mínima del mes	Pressió mitja mensual		Temp. màxima del mes	Dia	Temper. mínima del mes	Oscil· lació	Promedi tempers. màxims, mínims	Oscil· lació mitja	Temperatura mitja mensual	
				a 8 h	a 16 h							a 8 h	a 16 h
Octubre	683,93	29	671,40	15	681,98	680,49	11	22° 5	1	18° 10	5° 40	7,52	11° 75
Novbre.	690,25	2	658,59	11	712,26	677,96	3	20° 0	14	10° 80	2° 13	3,63	5° 23
Dmbre.	684,32	31	664,90	21	674,30	674,02	6	14° 0	29	7° 82	1° 23	2,75	4° 53

PSICRÒMETRE
HUMIDITAT RELATIVA

PLUVIÒMETRE

ANEMÒMETRE

MESOS	Humitat a 8 h	a 16 h	Promedi relativa	Precipitació total en mm.		Número de dies de neu	Màxim gruix de la neu	Precipit. màxima en 24 h. mm.	Dia	Direcció dominant	Recorre- gut en 24 h promedi	Recorre- gut en 24 h màxim	Dia	Direcció dominant plujes ordi- naries	Calma
				a 8 h	a 16 h										
Octubre	87,0	77,0	81,0	27,5	95,0	3	—	18,0	16	NE	—	—	—	Calma	Calma
Novbre.	79,0	77,0	78,0	95,0	155,0	4	2	30,0	20	SE i SW	—	—	—	Calma	S
Dmbre.	86,0	78,0	81,0	155,0	155,0	7	0,18	34,0	13	{S i W {S i W	—	—	—	Calma	Calma

NÚVOLS

FENÒMENS ESPECIALS

MESOS	A 8 h		A 16 h		Número de cel cob. (promedi)	Número de dies de cel cob. (promedi)	Número de dies de cel cob. (promedi)	Número de dies de cel cob. (promedi)	Número de dies de cel cob. (promedi)	Número de dies de cel cob. (promedi)	Número de dies de cel cob. (promedi)	Número de dies de cel cob. (promedi)	Número de dies de cel cob. (promedi)	Número de dies de cel cob. (promedi)	Número de dies de cel cob. (promedi)
	Dècimes (promedi)	Número de dies de cel cob. (promedi)	Dècimes (promedi)	Número de dies de cel cob. (promedi)											
Octubre	3,3	19	5	7	2,9	20	5	6	—	—	9	—	—	—	—
Novbre.	5,7	10	11	9	4,4	12	11	7	—	—	7	1	—	—	—
Dmbre.	7,3	4	11	16	7,1	6	9	16	—	—	4	—	—	—	—

* Les pressions baromètriques són referides al nivell de l'estació, corregides de temperatura, latitud i gravetat.